

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
Institut mezioborových studií Brno

Postoje veřejnosti k domácímu násilí

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Alena Plšková

Vypracovala:
Eva Bendová

Brno 2006

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Postoje veřejnosti k domácímu násilí“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury, který je v práci uveden..

.....
Eva Bendová

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Aleně Plškové za odborné vedení mé bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat paní Mgr. Kláře Zbořilové, za poskytnuté informace, rady a podnětné připomínky při zpracování mé práce.

Praha, 15. března 2006

Eva Bendová

OBSAH

Úvod	2
1. Domácí násilí	6
1.1 Definice	6
1.2 Historický kontext a úvod do problematiky	7
1.3 Specifika domácího násilí	10
1.4 Formy domácího násilí	12
1.5 Domácí násilí a mýty s ním spojené	13
1.6 Shrnutí	17
2. Neziskové organizace, zabývající se domácím násilím	18
2.1 Role neziskových organizací	18
2.2 Aliance proti domácímu násilí	25
2.3 Sociologické studie	26
2.4 Shrnutí	27
3. Přehled dosavadních poznatků a způsoby řešení případů domácího násilí	28
3.1 Řešení v zahraničí	28
3.2 Znaky a tendence domácího násilí v ČR	29
3.3 Domácí násilí a Policie ČR	33
3.4 Policejní strategie a jejich ověřování	35
3.5 Informovanost příslušníků Policie ČR	36
3.6 Kampaň neziskových organizací proti domácímu násilí	38
3.7 Projekt na snížení kriminality	42
3.8 Shrnutí	45
4. Právní úprava domácího násilí	47
4.1 Pojem násilí v českém právu	47
4.2 Trestní postih domácího násilí v ČR podle platných právních norem	48
4.3 Institut vykázání a zákaz přiblížení	50
4.4 Zásady prevence a intervence	52
4.5 Shrnutí	55
Závěr	56
Resumé	58
Anotace	59
Literatura a prameny	60
Přílohy	62

Úvod

Téma bakalářské práce jsem si nevybrala zcela náhodně. Především mě toto téma zaujalo z hlediska pocitu bezmoci ohrožených osob a prožívání psychických traumat dětí, které jsou závislé na rozhodování dospělých. Rodina by měla být místem, kde se člověk cítí bezpečně, kde má svou jistotu a zázemí. Bohužel tomu tak vždy není. I já jsem ve svém dětství prožívala pocit bezmoci s otcem alkoholikem, utrápenou matkou a duševně zaostalou sestrou. Na toto období nemám žádné hezké vzpomínky. Celý ten čas jsem si přála nemít rodiče a žít v dětském domově. Počítala jsem dny svých narozenin, které mě krůček po krůčku přibližovaly k vytoužené dospělosti, abych mohla toto prostředí opustit. V 17 letech jsem nastoupila do zaměstnání a odešla z domova. Ještě dnes se mi některé obrazy z dětství promítají do snů. Jsem ráda, že se tak dlouho opomíjený problém násilí v rodině stává stále více diskutovanou oblastí ve společnosti.

Bakalářská práce se obecně zabývá problematikou a postoji veřejnosti k domácímu násilí. Její součástí je také shrnutí stávající legislativní úpravy domácího násilí a její přínos v práci příslušníků Policie ČR.

Domácí násilí představuje násilí mezi nejbližšími osobami, které probíhá za zdmi domova. Může směřovat nejen k partnerům a manželům, ale i ke starým lidem, dětem a zdravotně postiženým. Vyskytuje se v případech, kdy lze konstatovat nerovnováhu moci.

Cílem bakalářské práce je teoreticky popsat postoje jednotlivých subjektů k domácímu násilí. Uvést historický vývoj problematiky domácího násilí, jeho přehled dosavadního řešení a dopad přijatých legislativních úprav. Jedná se o problematiku, která se dotýká každodenního života občanů.

Práce je tématicky rozdělena do čtyř částí. První část bakalářské práce je zaměřena na definici domácího násilí, teorie jeho vývoje, specifika a formy ve společnosti. Druhá část bakalářské práce se zabývá prací neziskových organizací, které se tomuto problému věnují. Ve třetí části bakalářské práce je rozpracován přehled dosavadních poznatků a jeho řešení u nás i v zahraničí. Dále popisuje práci Policie ČR při řešení domácího násilí. Ve čtvrté části bakalářské práce jsou uvedeny platné právní

úpravy a připravované novely zákona k domácímu násilí. Také se zabývá možnými řešeními a zásadami prevence.

Práce neřeší tento problém, pouze porovnává dostupné informace a zjišťuje posun postojů od posledního výzkumu. Je zde přiblížena činnost sociálních pracovníků v azylových domech a činnost neziskových organizací, zabývajících se domácím násilím.

Domácí násilí je v současné době vnímáno jako problém vyžadující zvýšenou pozornost. Akty domácího násilí je velmi obtížné identifikovat i analyzovat nejen vzhledem k jejich značně intimní povaze, ale také v souvislosti s ne vždy jasnými postoji a předsudky veřejnosti, která tuto oblast – rovněž vlivem nedostatku informací – často vidí zkresleně. Také z těchto důvodů dosud chybějí spolehlivá a mezinárodně srovnatelná data, která by mohla tvořit bázi pro následná legislativní a sociální opatření.

Jeden z reprezentativních výzkumů zadalo občanské sdružení Bílý kruh bezpečí (BKB) a Philip Morris ČR a.s. agentuře STEM. K jeho realizaci došlo v březnu 2001. Standardizovaný rozhovor absolvovalo 1724 respondentů. Zjišťovalo se povědomí o domácím násilí, postoje k domácímu násilí a zkušenost s domácím násilím mezi partnery. Cílovou skupinou byli obyvatelé ČR starší 15 let, metodou výběru byl kvótní výběr podle kritérií pohlaví, věku, vzdělání, regionu a velikostního pásma bydliště. Technikou dotazování byly standardizované rozhovory „face to face“, provedené speciálně vyškolenými tazateli STEM. V květnu 2001 bylo provedeno shrnutí základních výsledků, kde byl zjištěn tento výskyt :

3/5 populace starší 15 let znají případy mezi partnery z doslechu a více než čtvrtina se s ním setkala přímo (jako svědek, jako ohrožená osoba, případně v roli násilné osoby).

Ve výzkumu uvedlo 13 % veřejnosti, že se stalo ohroženou osobou partnerského násilí, 3 % přiznala roli násilné osoby, celkově tedy domácím násilím trpí minimálně 16 % populace starší 15 let.

Sociologický ústav Akademie věd ČR ve spolupráci s katedrou sociologie FF UK provedl v květnu až červnu 2003 *Mezinárodní výzkum násilí na ženách*. V září 2003 byla provedena první hrubá analýza výsledků. V roce 2004 byla vyhotovena závěrečná zpráva, uspořádány semináře, zhodnoceny výsledky na mezinárodní konferenci a další publikační činnost. Hlavním cílem Mezinárodního výzkumu násilí na ženách („International Violence Against Women Survey“, IVAWS) bylo získání kvalitních a spolehlivých informací v problematice násilí na ženách ve více než 20 zemích světa. Koncepce projektu byla společným dílem UNICRI (United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute), HEUNI (European Institute for Crime Prevention and Control) a Statistics Canada. UNICRI a HEUNI jsou členy sítě United Nations Crime Prevention and Criminal Justice Programme. Projekt byl koordinován prostřednictvím realizačního týmu (International Project Team), jehož členy jsou zástupci výše zmíněných tří organizací. Účast České republiky na tomto mezinárodním výzkumu byla zajištěna prostřednictvím přiděleného grantu GA ČR na rok 2003 až 2004 (č. grantu 403/03/1472), hlavní koordinátorkou projektu IVAWS pro Českou republiku byla Mgr. Simona Pikálková¹.

Seznam zemí, které se zúčastnily Mezinárodního výzkumu násilí na ženách

- Vyspělé země: Kanada, Finsko, Itálie, Švýcarsko, Nizozemí, Velká Británie
- Střední a Východní Evropa: Česká republika, Estonsko, Polsko, Maďarsko, Ukrajina
- Střední Amerika: Trinidad
- Latinská Amerika: Argentina, Kostarika, Paraguay, Uruguay
- Asie: Indonésie, Pákistán, Kazachstán, Filipíny, Bangladéš, Čína
- Afrika: Jihoafrická republika

S ohledem na mezinárodní zařazení projektu byla metodologie společná pro všechny účastníčí se země. Data byla pořízena na reprezentativním souboru 1800 žen starších 18 let, a to prostřednictvím náhodného výběru. Způsob dotazování

---

¹ <http://studie.soc.cas.cz/index.php3?lang=cze&shw=246>

proběhl formou řízeného standardizovaného rozhovoru, který provedli speciálně vyškolení tazatelé. Vedlejším cílem projektu bylo rozpracování metodiky zjišťování rozsahu a podob domácího násilí v rodinách.

Výsledky analýz v České republice poukázaly na obecně vysoké míry viktimizace žen, a to jak v rámci intimního partnerského vztahu, tak mimo něj. Z publikovaných výsledků je v ČR následující výskyt násilí na ženách:

- 59 % respondentek zažilo alespoň jednu z forem agrese (v rámci předem definovaných typů násilných útoků);
- cca 38 % žen v ČR zažilo během svého života některou z forem násilí ze strany svého partnera (současného nebo bývalého manžela/přítele);
- cca 37 % má zkušenosti s násilím ze strany jiného muže než partnera.

Šetření nezahrnuje pouze standartní zjišťování výskytu a frekvence aktů násilí, ale směřuje rovněž k postižení postojevých orientací a názorového klimatu v otázkách patřících do širšího sociálního a kulturního kontextu, jako je problematika partnerství, dělení sociálních a statusových rolí v rodině apod.

Aktuálnost tématu násilí na ženách je zcela nesporná jak v českém, tak mezinárodním pohledu. Zkoumání násilí v rodině je jednou ze čtyř klíčových oblastí, na které klade důraz Evropská kriminologická společnost. Účast České republiky na zmíněném výzkumu umožnila vytvoření vůbec první datové báze pro praktická opatření jak v legislativní, tak sociální sféře. Mezinárodní výzkum násilí na ženách podstatným způsobem přispěl k identifikaci důležitých souvislostí v problematice násilí na ženách a představuje komplexní nástroj k řešení mnoha otázek a nejasností, které v souvislosti s touto oblastí stále vyvstávají.

1. Domácí násilí

1.1 Definice

Pojmem „**domácí násilí**“ se rozumí opakované, dlouhodobé a stupňující se násilí, kterého se dopouštějí dospělí nebo mladiství na svých blízkých. V širším pojetí je možno definovat domácí násilí jako jakékoliv jednání, které má za cíl uplatnění moci nebo kontroly nad osobou, ve vztahu k níž násilná osoba může nebo někdy v minulosti mohla být považována za osobu blízkou. Konkrétně se může jednat o fyzické útoky namířené proti ohrožené osobě (popř. vůči jejímu zvířeti). Výsledky takového fyzického násilí mohou mít různé podoby: od modřin až po smrt napadeného. Do pojmu domácího násilí je zahrnuto také násilí sexuální v podobě vynucování pohlavního styku nebo praktik, které jsou partnerovi nepříjemné. Dále sem patří násilí psychické, které se může objevovat v podobě opakovaného verbálního týrání, emočního trýznění (ignorování, dělání drobných naschválů, ponižování a nucení k ponižujícím rituálům – např. kontrola prádla na důkaz věrnosti), omezování až zbavení finančních zdrojů, či izolace od ostatních osob.

Příklad:

Muž velice žárlil na svoji manželku a pokaždé, když se vrátila domů, byl jen z nákupu, nutil ji vysvléci se hned v předsíni donaha a kontroloval všechny její věci, jestli mu nebyla nevěrná.

Násilí na starších rodinných příslušnících se většinou projevuje v zanedbání péče. Známé jsou ale i případy napadení dětmi či vnoučaty i samotného útoku mezi partnery. Ze zkušeností je známo, že častější než fyzické je týrání psychické. Statistická data v této oblasti však chybí. Staří lidé nechtějí z citových důvodů o svých potížích hovořit a tím spíše je řešit přes policii nebo soud. Důvody jsou dva, láska a také pocit, že jsem selhal jako rodič. Nechtějí se bránit, protože nemohou svého potomka přestat mít rádi. Jsou sami a přátelé jim zemřeli. Neorientují se v současnosti, neumí pracovat s internetem a používat mobilní telefon. Vyrůstali v jiné společnosti než je ta dnešní a nevědí, kde hledat pomoc. Tyto ohrožené osoby si navíc situaci odmítají přiznat i samy v sobě.

1.2 Historický kontext a úvod do problematiky

Oficiální postoje společnosti k domácímu násilí prošly dlouhým a komplikovaným vývojem. Proto je dnes nelze shrnout do několika jasných výroků. Domácí násilí je tak složitým jevem a nabývá tolika rozmanitých podob na straně násilné i ohrožené osoby, že připouští řadu různých interpretací a závisle na tom i řadu doporučení, jak by se s domácím násilím mělo zacházet. Společnost tento druh násilí dříve vnímala jako privátní věc, v níž by se pozorovatel zvenčí mohl jen stěží orientovat. Proto se soudilo, že vnější pozorovatel udělá nejlépe, když se do této záležitosti nebude vůbec vměšovat. Prakticky do sedmdesátých let 20. století se o domácím násilí mlčelo. Problém nebyl pojmenován, a proto nemusel být řešen.

V sedmdesátých letech se v USA začínají o pozornost veřejnosti ucházet týrané ženy. Vzniká *hnutí týraných žen* (Battered Woman), které otevírá problém násilí v partnerských vztazích jako vážný společenský problém. Centrální myšlenka hnutí týraných žen zní: „Domácí násilí je kriminální, nikoli privátní záležitostí.“ Cílem je prosadit zásadu, aby domácí násilí bylo stíháno stejným způsobem jako násilí vůči cizím osobám a aby byly stíhány všechny jeho formy, tedy i ty „měkčí“, které zatím nevedou k těžké újmě na zdraví. Občanské iniciativy se zasloužily o to, že odborná komise ustanovená prezidentem USA nakonec formulovala jasný závěr: „Domácí násilí plodí oběti trestných činů, a proto jej nelze ignorovat.“ Hnutí docílilo zásadní změny v postojích k domácímu násilí. Prosadilo názor, že domácí násilí je netolerovatelné a představuje kriminalizovatelné chování. Záhy se také ukázalo, že důraz na represii vede k tomu, že se společnost zabývá násilnou osobou, ohrožená osoba však zůstává i nadále bez pomoci.

V polovině osmdesátých let minulého století je v USA vyslovena nová podnětná myšlenka: „Na rozdíl od jiných kriminálních jevů jako loupeží, vražd apod. vyžaduje domácí násilí specifické přístupy.“ Konkrétně to znamená, že domácí násilí není jen problémem represivních orgánů, je nutné propojit trestní systém se systémem sociálně-právním a se službami v oblasti duševního zdraví. Tím skončila v USA etapa hledání oficiálního postoje k domácímu násilí a pozornost se soustředila na otázky, jak účinně reagovat i na měkčí počáteční stadia domácího násilí a jak zacházet s jeho násilnými

i ohroženými osobami. Dosud ve světě poznaná společenská reakce na domácí násilí může být trojí povahy:

- bez reakce nebo formální a neúčinná reakce, násilí je považováno za soukromou věc;
- důsledná a okamžitá kriminalizace problému, násilná osoba je zatčena, obžalována a potrestána;
- flexibilní a diferencovaná reakce, kombinace opatření právní a sociální povahy.

Nejhorší myslitelnou variantou je varianta první rovnající se téměř naprosté nečinnosti. Skrývá v sobě riziko eskalace násilí v rodině, které může končit závažným fyzickým a psychickým poškozením ohrožené osoby. Ve vyspělém světě již byl tento přístup přehodnocen. Varianta druhá byla ještě v osmdesátých letech minulého století v některých zemích považována za neúčinnější způsob kontroly násilí v rodině. Posléze se však ukázalo, že účinek sankcí je krátkodobý a vede ke stigmatizaci násilné osoby, rozpadu rodiny a k sekundárnímu poškození ohrožené osoby. Přijaté Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy o domácím násilí - R(85)4 z 26. 3. 1985 - preferuje variantu třetí, tj. neformální způsob řešení konfliktů za předpokladu, že bude aplikován včas a v maximální kombinaci opatření právní a sociální povahy. Znamená to umět násilí ve vztazích včas rozpoznat a řešit ho, nikoli však bezpodmínečně prostředky práva.

Problém zvaný **násilí v rodině** je starý jako samotná rodina. Dochází k němu ve všech sociálních vrstvách bez ohledu na vzdělání, náboženství, věk, sociální nebo etnický původ. Vyskytuje se v rodinách všech příjmových kategoriích a ve všech zemích světa. Je však více patrné u těch společenských skupin, které mají tendenci využívat sociálních služeb a vyhledávat různou pomoc. Ohroženou osobou násilí v rodině se může stát kterýkoli člen rodiny; stejně tak se všichni vyskytují mezi násilnými osobami. Rodina v takových případech přestává plnit roli útočiště a stává se nebezpečným místem. Agresivní chování je z velké části naučené v dětství a mládí jako způsob řešení konfliktů a problémů, tedy přejímáním vzorů z původní rodiny. K tomu se přidává řada dalších negativních vlivů, jakými jsou nezralost partnerů, obtížná ekonomická situace rodiny, nedostatek bytů, náročné životní situace, chronický

nedostatek času, alkoholismus, promiskuita a další. Velký vliv mají také vzory v dané kultuře (např. Blízký východ, Slovensko, Rusko), postoje širší veřejnosti a komunity, ve které rodina žije, tedy to, co je a co už není v dané společnosti považováno za normu.

Agrese je chování, které je vedeno se záměrem ublížit jiné osobě nebo poškodit nějakou věc. Agrese může být také definována jako „násilný způsob dosahování cíle nebo destruktivní chování, směřující k fyzickému, slovnímu nebo symbolickému útoku vůči jinému jedinci (předmětu)“. Slovník cizích slov definuje agresi jako „útočné jednání vůči druhé osobě, tendenci zničit nebo poškodit nějaký objekt“. Slovo agrese poukazuje k biologickému, zejména k pudovému instinktivnímu zakotvení člověka v rámci ostatních živočišných druhů. Slovo agrese nám připomíná, že jako lidé nejsme jen kulturní, ale také přírodní bytosti. Toto hledisko je zdůrazňováno ve výzkumech fyziologů, etologů a některých psychiatrů. Pojem násilí naopak poukazuje k odlišnosti povahy agresivního chování člověka. Antropologové, psychologové, někteří psychiatři a sociologové zdůrazňují, že lidské agresivní chování se vždy děje v určitých souvislostech, v určitém kontextu. Jeho podoba je vždy ovlivněna širšími kulturními vlivy a individuálním učením. Agrese je velmi složitý a mnohvrstevnatý problém. V kontextu domácího násilí jsou zajímavé etologické studie (např. K. Lorenc), které se zmiňují o brzdících mechanismech, které brání vnitrodruhové agresi a agresi vůči mláďatům a samicím.

Lze tedy souhlasit s názorem, že agrese je vrozená, avšak konkrétní způsoby agresivního chování si člověk osvojuje – učí se jim. O tom svědčí i skutečnost, že lidské násilí má různou tvářnost, že podoby násilí se v průběhu historie a v jednotlivých kulturách odlišují – jsou historicky a kulturně proměnlivé. Odlišná je také míra tolerance násilí v jednotlivých společnostech. Stručná a jednoznačná definice, co je a co není násilí v rodině, není jednoduchý úkol. Určitá míra násilí – omezování a donucování fyzickými a psychologickými prostředky – je samozřejmou součástí života zdravých rodin, především při výchově dětí. Jsou ovšem i různé rodinné normy. Způsob, jak jeden rodič omezuje dítě – v zájmu jeho bezpečnosti – může druhému rodiči připadat tvrdý nebo nepřiměřený. Také každý člen jedné rodiny má různou citlivost na násilné chování jiného člena. Jemný a vnímavý chlapec bude prožívat zvýšený hlas matky jako

újmou, zatímco jeho otužilá a robustní sestra si nebude brát matčino rozzlobení nijak k srdci. Člověk se ve výchově např. učí, že násilí je špatné, ale na druhou stranu ho lze legitimně použít v zájmu „výchovy druhého“ – např. naplácání dítěti na zadek.

V případě domácího násilí mají ztíženou pozici i zdravotně postižení. Jsou často odkázáni na péči někoho z rodiny a jejich vztah je z těchto i jiných důvodů většinou emocionálně velmi intenzivní. Problém je také v tom, že zdravotně postižení mají v mnoha případech omezenější kontakt se světem, takže i přes nebezpečí, které jim doma hrozí, nejsou schopni překonat svou nejistotu a strach. Orgány činné v trestním řízení navíc mohou reagovat na jejich oznámení nedůvěřivě, protože násilná osoba vše sebejistě popře, kdežto ohrožená osoba se kvůli svému postižení vyjadřuje mnohdy nesouvisle či nesrozumitelně. Násilí není omluvitelné, ale dlouhodobá péče o tělesně či duševně postiženého člena i při nejlepší vůli vyčerpává. Někdy se ukáže být nad síly pečovateli a tito mohou sklouznout i k násilí, aniž by přitom zneužívali své moci. Spíše se jedná o důsledek dlouhodobého stresu. Takoví pečovateli bývají sami svým chováním zděšení.

Budeme tedy za násilí považovat používání nepřiměřeného tělesného a psychického nátlaku nebo poškozování vůči členům rodiny a domácnosti, ubližování domácím zvířatům a poškozování domácích objektů. Násilí v rodině považujeme za jev, který se vždy negativně dotýká všech členů domácnosti a narušuje jejich zdravý vývoj a integritu. Negativní vliv nepřiměřeného násilí na ty, k nimž je směřováno, tedy na ohrožené osoby je všeobecně uznáván, ale dosud nedostatečně řešen.

1.3 Specifika domácího násilí

Domácí násilí je specifické tím, že se odehrává „beze svědků“ a mezi osobami, které k sobě mají (či měly) blízký vztah. Násilí, ke kterému dochází v soukromí za zavřenými dveřmi má mnoho podob. Může se jednat o nadávky, křik, stálé kritizování, ponižující urážky, zesměšňování a podrývání sebedůvěry, vydírání psychické i ekonomické, omezování osobní svobody, vyhrožování tělesným ublížením a všechny projevy fyzického násilí včetně znásilnění. Podle některých odborníků dokonce zahrnuje i okázalou nevšímavost a odmítání. Z tohoto výčtu je patrné, že se

jedná o velmi komplikovaný problém. Je také záležitostí ryze individuální, zda vážnější následky pro ohroženou osobu má násilí psychické nebo fyzické. Po fyzickém násilí zůstanou viditelné následky a tím pádem i důkazy. Psychické týrání se velice těžko dokazuje, protože rány nejsou vidět.

Cyklus násilí v rodině má podobu uzavřeného kruhu a začíná převážně mírnějšími projevy. Nenápadně se hromadí rozdílně vznikající konflikty, jejichž počet a intenzita rostou.

*Příklad:*²

Na jedné straně stojí dominantní muž, na druhé ušlápnutá žena. Pak nastává obvyklý scénář. On jí říká: "seš tlustá, krávo, nechod' mezi lidi", a ona místo, aby se vzepřela, mlčí. Jemu se pocit převahy zalíbí a podruhé jí už vlepí facku. Trvá to dlouho, ona to neumí utnout a on sám už nepřestane. Tady pomůže už jen intervence zvenčí.

Pokud nejsou problémy mezi členy rodiny řešeny v otevřeném rozhovoru, narůstá napětí ve vzájemných vztazích, které může přerůst v násilí. To je zpravidla následováno výčitkami svědomí, pod jejichž tlakem se násilná osoba omluví, projevuje lítost, chová se mile a stará se o rodinu. Ohrožená osoba její návrh na odpuštění přijme, zpočátku více rozumem než citem a snaží se zachovat rodinné vztahy. V rámci udobřování ohrožená osoba podlehne nereálným očekáváním, která se někdy podobají téměř vysněným pohádkám o harmonickém soužití. Po této fázi však může přijít další konflikt a celý cyklus začíná znovu. Pokud někdo z členů rodiny nevyhledá pomoc odborníka nebo moudrou autoritu v širším kruhu rodiny, roztáčí se kruh násilí stále rychleji a časem se některé jeho fáze zmenšují (usmíření, odpuštění) a jiné naopak zvětšují (napětí, násilí). Ohrožená osoba postupně shledává, že nemá úniku a svou **roli ohrožené osoby** přijme. Násilná osoba bývá posedlá hledáním chyb a nedostatků v chování ohrožené osoby (jsi špatná matka, kuchařka, milenka, hospodyně, studentka, dcera apod.). Vědomě či podvědomě sama vytváří stále více situací, ve kterých nachází oprávněnost pro nové násilí.

---

² Mladá fronta Dnes, 5.2.2005, autor: Ivana Karásková, Komisařka: Domácí násilí není to, co italská domácnost. s. 3

1.4 Formy domácího násilí

Typickou a převládající formou násilí v rodině je násilí muže vůči jeho partnerce. Mohou se ale vyskytnout i případy opačné, popř. násilí mezi osobami stejného pohlaví či mezi generacemi. Jednou z příčin agresivního jednání násilné osoby může být naučený vzorec chování a řešení konfliktních situací, který převzala z původní rodiny. Násilí v dětství však automaticky neznamená, že bludný kruh násilí musí nevyhnutelně pokračovat. Domácí násilí se vyskytuje jako:³

- **násilí fyzické** (fackování, bití a údery pěstí či holí, kopání, škrčení, dušení a pálení ohněm, bodání nebo polévání vroucí vodou nebo kyselinou, vláčení za vlasy, ohrožování zbraní);
- **násilí psychické** (nadávky, bezdůvodné obviňování, pokořující poznámky či gesta, podceňování osobnosti, ponižování či zesměšňování ve společnosti, vyhrožování fyzickým násilím, zastrašování, nečestné ovlivňování dětí, odepírání spánku či potravy, vydírání sebevraždou, nesmyslné příkazy, kontrola, psychohry apod.);
- **násilí sexuální** (vynucování pohlavního styku násilím nebo výhrůžkami, nucení k sexuálním praktikám);
- **snaha o ekonomickou nadvládu** (omezení přístupu k penězům, neposkytování prostředků na provoz domácnosti, snaha zakázat chodit do práce apod.). Popřípadě skutečná ekonomická nadvláda (vzorec žena na mateřské - muž výdělečně činný, nebo muž invalidní či nezaměstnaný - žena výdělečně činná).
- **sociální izolace** (bránění v návštěvách rodiny či přátel, sledování telefonátů, pronásledování, nečekané „kontrolní“ návštěvy či telefonáty).

Zřídka se však setkáváme jen s jedinou - izolovanou - formou, pravidlem bývá jejich kombinace. Většinou bohužel platí, že jakmile domácí násilí do vztahu vejde, setrvává. Jedná se o záležitost dlouhodobou. Projevy zprvu nenápadné nabírají na intenzitě. Útoky se vždy s postupem týdnů či měsíců stávají častějšími, krutějšími a rafinovanějšími. Mnohé z ohrožených osob trpí do konce svého života. A není

---

³ <http://www.llp.cz/zenavtisni/home.html>

výjimkou, že tento je předčasně ukončen právě rukou domácí násilné osoby. Vyskytují se i případy, kdy jsou týráni i muži. Vzhledem k tomu, že žena je fyzicky slabší, bývá většinou příčina v mužově nitru. Mnozí byli bití v dětství a nechají si to líbit i v dalším životě. Domácím násilím bývá ohrožen člověk, který je (materiálně nebo citově) závislý na druhém člověku. Nejohroženější skupinou jsou děti a starší lidé. Zejména malé děti jsou plně závislé na rodičích, staří lidé jsou v některých aspektech plně nebo částečně závislí na jiných lidech, ať již rodinných příslušnících nebo například na profesionálních pečovateli.

1.5 Domácí násilí a mýty s ním spojené

Mezi lidmi se velmi často vyskytují různé názory na problematiku domácího násilí, které brání jeho aktérům a lidem mimo rodinu si uvědomit, že se může jednat o velmi závažnou trestnou činnost. Patří také mezi hlavní argumenty produkované z pozice tzv. *zdravého selského rozumu*. Tyto názory nemají obecnou a univerzální platnost, a proto bývají označovány jako mýty. Mýty o domácím násilí⁴ jsou největší překážkou poznání a uznání tohoto jevu jako závažného společenského problému.

Domácí násilí se vyskytuje pouze v určitých sociálních vrstvách.

Domácí násilí se týká všech lidí bez ohledu na jejich sociální postavení, vzdělání, rasu, náboženství apod. Jinak řečeno odehrává se i v tzv. lepších rodinách, vyskytuje se i mezi vzdělanými lidmi. Čím vyšší je socioekonomický statut násilné osoby, tím horší bývá postavení ohrožené osoby.

Škoda rány, která padne vedle.

Tímto národním příslovím zdůvodňuje většina dospělých neúměrné a časté fyzické trestání dětí. Výzkum prokázal, že pouhá 4 % našich dětí nebyla nikdy fyzicky trestána. Každé čtvrté dítě je naopak trestáno často a to alespoň jednou týdně – výpraskem, kopáním, fackováním. V každé dvanácté rodině jsou tresty na hranici únosného rizika, které hraničí s týráním. Výchovná role těchto trestů je zpochybněna

---

⁴ <http://www.llp.cz/zenavtisni/home.html>

zjištěním, že více než 60 % dětí hodnotí svůj trest jen občas jako spravedlivý. Nespravedlnost potrestání bývá příčinou smutku, zlosti, křivdy nebo lhostejnosti. Kdo je v dětství vystaven takovému násilí, v dospělosti tenduje k zaujetí role ohrožené nebo násilné osoby. Z rodiče na dítě se tak předává vzor jednání a řešení konfliktních situací.

Domácí násilí je okrajová záležitost, která se v naší společnosti se vyskytuje jen zřídka.

Jedná se o velmi častý negativní jev. Statistiky uvádějí, že k domácímu násilí dochází v 15 - 30 % rodin.

Domácí násilí je způsobováno pitím alkoholu (braním drog).

Toto tvrzení slouží spíše jako výmluva pro násilné chování. I pro ohrožené osoby je přijatelnější představa, že by je partner netýral, kdyby nebyl pod vlivem alkoholu. Drogy a alkohol slouží často jako omluva pro hrubé chování, samy o sobě však nejsou příčinou domácího násilí. Alkohol může být pouze katalyzátorem násilí, alkoholové opojení může zvýšit intenzitu útoku. Hlavní problém je v používání násilí. U domácího násilí by násilná osoba týrala ohroženou osobu, i když by byla střízlivá. V tomto případě je primárně třeba klinicky řešit závislost a teprve potom nebo souběžně násilné chování.

Jedná se o soukromou záležitost, neměl(a) bych se do toho plést.

Domácí násilí je kriminální, nikoli privátní záležitost, a proto by mělo být posuzováno a stíháno stejným způsobem jako násilí vůči cizím osobám. Žádný případ domácího násilí není soukromou záležitostí zúčastněných osob. Výskyt domácího násilí je alarmující. Násilí v rodinách je nebezpečné, má eskalační potenciál, samo od sebe nepřestane. Pravda o domácím násilí je obvykle ještě horší, než to, co vyšlo momentálně najevo. U extrémních podob domácího násilí má ohrožená osoba spíše tendenci minimalizovat závažnost výbuchů domácího násilí. Je to její přirozený obranný mechanismus. Minimalizace souvisí s manipulováním reality. Ohrožená osoba domácího násilí popírá vážnost incidentů i celkové situace, je to forma iluzorní obrany. Minimalizace pomáhá redukovat strach z budoucího vývoje domácího násilí, činí problém menším.

Příklad minimalizace: „... manžel po mě včera vystřelil z lovecké pušky, ale to nevadí, já vím, že mě nechtěl zabít, chtěl mě jen vylekat, on je totiž výborný střelec a kdyby mě chtěl zabít, určitě by se trefil...“.

Domácí násilí je také chyba ohrožené osoby, vinu nelze svalovat pouze na stranu násilné osoby.

Ve hře je obecný soud, že vina ve vztahových problémech není nikdy pouze na jedné straně. Jinak řečeno, záleží na obou partnerech, neboť agrese může být i vyprovokovaná. Situační agrese, jednotlivý incident ano. Domácí násilí je však natolik odlišným problémem, že se na něj předpoklad o vyprovokování nevztahuje. Ve snaze vyhnout se odpovědnosti za své jednání a svalit vinu na jiného, vymlouvá se násilná osoba na provokaci ze strany ohrožené osoby. Provokace, ať už skutečná, či smyšlená, však opakované násilí omlouvat nemůže. Za násilné chování je vždy plně odpovědná násilná osoba. Hledat vysvětlení násilí v chování ohrožené osoby znamená udržovat povědomí o použití násilí jako přijatelného způsobu řešení problémů. Násilná osoba se tak utvrzuje v legitimitě svého jednání. Za záminku k násilnému chování může sloužit cokoliv, i když jeho příčina je většinou ukryta pouze ve snaze partnerku ovládat a kontrolovat ji, jde bezvýhradně o projev pocitu moci nad jiným člověkem. Žádná záminka nemůže být omluvou násilí. Nikdo nemá právo ubližovat druhému a působit mu záměrně silnou bolest. Má-li násilná osoba vztek na někoho cizího, většinou by ji ani nenapadlo danou situaci řešit násilím. Skutečnost, že se jedná o partnerku ji k majetnickému, agresivnímu či povýšeneckému jednání nikterak neopravňuje.

Týranou ženu i násilnou osobu lze na první pohled rozeznat.

Je chybou pěstovat si přesvědčení o tom, že vím, jak vypadá typická ohrožená osoba domácího násilí. Násilí je velmi dobře ukryto za zdmi domovů. Násilná osoba se v mnoha případech jeví svému okolí jako sympatická osoba. Týraná žena se za svoji situaci stydí, a proto se často nesvěří ani své nejlepší přítelkyni (svá zranění skrývá, nebo pro ně nachází různé výmluvy).

Napadeným ženám se násilí líbí, jinak by dávno partnera opustily:

Žádné z žen, které vyhledaly ochranu a pomoc, se nikdy násilí nelíbilo. Ve skutečnosti jsou vyděšené a bojí se dalšího napadení. Opustit partnera není ani v této situaci lehké. Často je ohrožená osoba ke svému trýzniteli připoutána násilím a výhrůžkami. Moment vystoupení ze vztahu je pro ohroženou osobu domácího násilí vždy kritický. Hrozba násilí se dramaticky zvyšuje právě v okamžiku, kdy ohrožená osoba oznámí svůj úmysl odejít. Násilná osoba má pocit, že ztrácí kontrolu a moc, je zahánána do kouta, a proto bývá připravena zajít daleko. Mnoha ohroženým osobám brání právě strach v tom, aby od svého trýznitele odešly. Zní to paradoxně: Ohrožené osoby domácího násilí se bojí o svůj život, a proto se dál vystavují nebezpečí napadení, které vnímají jako menší zlo. Dalšími důvody může být citový vztah k partnerovi, nedostatek finančních prostředků či chtějí dětem zachovat úplnou rodinu. Za svou situaci se stydí a velmi dlouho ji skrývají. Později je pro ohroženou osobu těžké vysvětlit, proč tak dlouho mlčela a tolik trpěla. Postupně si tak jednak jakoby přivyká na násilí a současně ztrácí schopnost se bránit, ztrácí sebedůvěru a samostatnost.

Rodinná terapie může problémy vyřešit.

Terapie může pomoci vyřešit partnerské problémy. Násilí, však představuje pouze problém vycházející ze strany násilné osoby. Ke změně, může tedy dojít pouze tehdy, když násilný partner převezme za své chování plnou odpovědnost. Za hlavní vysvětlující příčinu pro chování primární násilné osoby ve scénách domácího násilí je odborníky považováno povahové založení násilné osoby. Není výjimkou, že dokonce rodinní poradci učí ohroženou osobu snášet násilí v duchu tradičních hodnot (kvůli dětem a zachování rodiny), namísto toho, aby ji pomohli pojmenovat, co se vlastně v jejich vztahu děje a kruh násilí přerušit.

Příklad:⁵

... Reakce sociálních pracovníků oddělení péče o děti mne ale opět velmi překvapily. Především výrok jedné pracovnice, že to, co mi udělal můj muž, není domácí násilí. „To byste měla vidět mého manžela, jak mě bije – to je teprve násilí.“ Sociální pracovnice to dokonce prohlásila i před mým mužem...

---

⁵ Vavroňová, M., Prokopová, Z. Přežila jsem... Výpovědi týraných žen. ROSA, o.s. 2002, s. 21

1.6 Shrnutí

Výsledky reprezentativního Mezinárodního výzkumu násilí na ženách (IVAWS) tvoří významný příspěvek k sociologické debatě o násilí v rodině, a to jak v měřítku mezinárodním, tak zejména v českém prostředí, kdy byla tato oblast dlouho na pokraji zájmu sociologů. Šetření poskytlo důležité a nezbytné východisko při zkoumání sociologických aspektů násilí v rodině a hodnocení trendů v této oblasti. Výsledky naznačily, že právě násilí páchané v partnerském vztahu je čtenější, charakteristické těžšími formami a vede k závažnějším důsledkům v podobě fyzických zranění i psychických následků, než agrese „zvenčí“. Ohrožené osoby domácího násilí žijí se svým tajemstvím a současně i s tyranem i několik let. Svěřit se jim činí stejnou bolest jako sdílet domácnost s násilnou osobou. Odbornou pomoc často vyhledají až tehdy, když jim jde skutečně o život nebo když násilná osoba začne napadat i děti.

2. Neziskové organizace, zabývající se domácím násilím

2.1 Role neziskových organizací

Mezi asi nejčastěji zmiňované patří Bílý kruh bezpečí, Rosa, Liga lidských práv - Poradna pro ženy v tísní, Acorus, Elektra, Gender studies, o.p.s., La Strada, Nesehnutí, proFem. Tyto organizace se snaží analyzovat, upozorňovat a řešit nedostatky současného systému, který problematiku domácího násilí a násilí páchaného na ženách obecně nedostatečně ošetřuje. Prostředky, které užívají zahrnují mezinárodní spolupráci (semináře, inspirace), informační kampaně (letáky, televizní spoty), veřejné diskuse, konference, vzdělávání, výzvy pro vládu a parlament, ale také služby určené přímo ženám, na kterých je pácháno násilí.

Koordona - koalice organizací proti domácímu násilí je dobrovolným účelovým seskupením organizací, které se zabývají přímou i nepřímou pomocí ženám – ohroženým osobám domácího násilí. Nahradila zaniklé sdružení Koordinační kruh prevence násilí na ženách, které tvořilo 5 neziskových organizací. Mezi její základní cíle patří poukazovat na problémy, kterým ohrožené osoby domácího násilí musí čelit, a společně se státními i dalšími institucemi a organizacemi hledat nejefektivnější cesty jejich řešení. Koordona chce zároveň iniciovat vznik standardů pomoci ohroženým osobám domácího násilí, které by měly platit jak v organizacích poskytujících poradenství, tak v azylových domech, a rozpoutat diskusi o dopadu domácího násilí na děti, jeho svědky, a informovat o něm odpovědné orgány péče o dítě. K činnostem Koordony také patří zvyšování povědomí o domácím násilí a jeho závažnosti mezi odbornou i širší veřejností.

Členské organizace tvoří:

- ADRA, Hradec Králové – pobočka mezinárodní humanitární organizace
- Česká katolická charita – sdružení
- Český svaz žen - nevládní ženská organizace
- Elektra, o.s.
- Liga lidských práv – program proti domácímu násilí

- Magdalenium o.s. Brno
- Most k životu o. p. s. - nezávislá, nepolitická a nezisková organizace
- NESEHNUTÍ - Nezávislé sociálně ekologické hnutí Brno
- Občanská poradna Nymburk
- ProFem o. p. s. – ženská nezisková organizace
- Psychosociální centrum Acorus – centrum pro pomoc obětem domácího násilí
- ROSA, o.s. - Informační a poradenské centrum pro ženy - oběti domácího násilí
- Slezská diakonie – Poradna ELPIS - organizace pro křesťanskou sociální práci

Občanské sdružení ROSA – informační a poradenské centrum pro ženy – ohrožené osoby domácího násilí. ROSA vznikla v roce 1993 jako nadace, s ohledem na nový nadační zákon se v roce 1998 přeregistrovala na občanské sdružení. Pracovnice občanského sdružení ROSA prošly řadou odborných školení a výcviků v České republice i zahraničí. Ohroženým osobám domácího násilí nabízí Informační a poradenské centrum ROSA dlouhodobé bezplatné poradenství, které sestává ze specializované pomoci socioterapeutky, psychologičky a v případě potřeby i psychiatřičky a právnice. Pomoc je vedena tak, aby ohrožená osoba sama rozhodovala o svém životě, našla svoji sebedůvěru a pracovnice o.s. ROSA jí při tom byly podporou. Na centrum se obracejí ženy nejen z Prahy, ale i z celé České republiky. Veškeré poradenství v ROSE, je bezplatné a důvěrné. V případě potřeby klientkám a jejich dětem zajistí ubytování v azylových pokojích s utajenou adresou, které provozují (není-li to možné, snaží se klientkám pomoci s vyhledáním jiného azylového ubytování). Provozují také krizový telefon, na nějž mohou ženy v případě potřeby zavolat. Vedle přímé pomoci ženám-ohroženým osobám domácího násilí a jejich dětem se zaměřují i na prevenci domácího násilí – přednášky, semináře či konference k domácímu násilí pro odbornou i širší veřejnost, nedílnou součástí jejich aktivit je vydávání informačních letáků, brožur a publikací. Cílem je uznání domácího násilí jakožto závažného celospolečenského problému a zlepšení systému pomoci ženám-ohroženým osobám domácího násilí a jejich dětem. Za tímto účelem

spolupracuje se státními a zastupitelskými orgány, policií a neziskovými organizacemi zabývajícími se obdobnou problematikou jak doma, tak v zahraničí.

ProFem, o. p. s. je obecně prospěšná společnost, která se zaměřuje na poskytování poradenských služeb a konzultací ženským projektům a organizacím. V oblasti ženských lidských práv se věnuje politickému lobbyingu, mezinárodnímu networkingu a vydávání publikací.

Liga lidských práv vznikla v srpnu 2002 v Brně započítáním samostatného působení programů na ochranu lidských práv Ekologického právního servisu, právnické nevládní organizace. V současné době má dvě rovnocenné kanceláře v Praze a Brně. Právníci Ligy spolupracují s právníky Ekologického právního servisu v organizaci Public interest law association. Pod touto platformou Liga připravuje Školu lidských práv, každoroční týdenní trénink pro studenty právnických fakult v ČR, vydává bulletin práva veřejného zájmu VIA IURIS a pořádá public interest law konference. Veškerá činnost Ligy je založena na principu nestrannosti, nezávislosti, otevřenosti a nediskriminace. Fungování Ligy vychází z tradic přímé demokracie s nejvyšším orgánem v podobě shromáždění všech členů a vždy na tři roky voleným ředitelem, který řídí Ligu mezi zasedáními členského shromáždění. Liga se angažuje v konkrétních legislativních aktivitách, kdy vede zejména dialog s orgány exekutivními ve formě právních připomínek ke konkrétním legislativním aktivitám od počátku legislativního procesu s důrazem na řešení otázek sdružovací a shromažďovací svobody, problematiky práv osob, jimž je omezována osobní svoboda pod dohledem státních orgánů, nezávislého vyšetřovacího orgánu pro všechny stížnosti na policisty či veřejné prospěšnosti. Liga se nevyhýbá ani prosazování přijetí úmluv na ochranu lidských práv a jejich dodatkových protokolů, stejně jako ochraně lidských práv příznivé legislativy v dialogu s představiteli politických stran zastoupených v Poslanecké sněmovně a Senátu. Liga klade důraz na komunikaci s vnitrostátními orgány působícími v oblasti ochrany lidských práv, zejména pracovníky sekretariátu Rady vlády pro lidská práva a Kanceláře veřejného ochránce práv. Ligu lidských práv působící v ČR v současnosti reprezentují zejména právníci a psychologové poskytující poradenství obětem lidskoprávních

přehmatů pod jurisdikcí státních orgánů v ČR. Snahou Ligy je také dodržování mezinárodních standardů na ochranu lidských práv, k čemuž se ČR zavázala přistoupením k jednotlivým úmluvám na ochranu lidských práv a důraz na náležité postihování pachatelů zásahů do lidských práv v konkrétních případech. O své činnosti pravidelně informuje třikrát ročně v Novinkách z Ligy. V rámci své činnosti Liga spolupracuje rovněž na mezinárodní úrovni. Od března 2004 je členem Mezinárodní federace lidských práv se sídlem v Paříži.

Bílý kruh bezpečí (BKB) je nepolitické humanitární sdružení zaměřené na pomoc obětem trestné činnosti a prevenci kriminality. Vzniklo dne 4. 9. 1991 registrací u Ministerstva vnitra ČR. Jeho založení předcházela půlroční příprava, kdy o budoucí formě pomoci obětem trestných činů v ČR intenzivně diskutovali dva novináři, psychologka, kriminolog, viktimoložka, soudce, policista a oběť trestného činu pokusu vraždy. V roce 1996 byl BKB přijat za plnoprávného člena nadnárodní organizace The European Forum for Victim Services se sídlem v Londýně. Provozuje poradny v Praze, Brně, Olomouci, Ostravě, Plzni a Pardubicích, DONA linku (nepřetržitá telefonní pomoc pro ohrožené osoby domácího násilí v ČR) a DONA centrum v Ostravě. Poradna je otevřena všem obětem trestných činů bez rozdílu. Žádná oběť - klient BKB nesmí být přímo ani nepřímo diskriminována podle rodu, pohlaví, etnického či rasového původu, sociálního postavení, náboženského vyznání, politického názoru, věku či invalidity. Vydává čtvrtletník Zpravodaj BKB.

Činnosti BKB:

- Bezprostřední, bezplatná, odborná a diskrétní pomoc obětem trestné činnosti v síti poraden BKB formou morální, psychologické a právní pomoci.
- Pro zlepšení právního postavení poškozených v trestním řízení a ve společnosti zpracovává a předkládá podněty k zákonodárným iniciativám, spolupracuje při tvorbě zákonů od věcného záměru.
- Pro zvýšení informovanosti občanů i veřejné správy o problémech obětí trestné činnosti pořádá přednášky, semináře, kongresy a jiné akce, publikuje a vystupuje v médiích se zaměřením na zvýšení právní výchovy a informovanosti.

- Pro zvýšení informovanosti o možnostech a prostředcích prevence kriminality, zejména o zásadách chování, které snižují riziko stát se obětí trestného činu, provozuje vlastní publikační činnost (letáky, brožury, samolepky) a realizuje PROJEKTY.
- Spolupracuje s národními institucemi a mezinárodními organizacemi, zabývajícími se pomocí obětem trestné činnosti a prevencí kriminality (Evropské fórum služeb obětem, Aliance proti domácímu násilí, s nestátními organizacemi a místní samosprávou z ČR).
- Založilo a spravuje nadaci na pomoc obětem trestné činnosti pro zlepšení materiálního postavení oběti trestné činnosti.

Psychosociální centrum Acorus je občanské sdružení, které vzniklo v roce 1997. Z aktuálních potřeb terénu a podnětů městské části Praha 9 vyllynulo jeho poslání, které spočívá v poskytování všestranné pomoci ohroženým osobám domácího násilí - ženám a jejich dětem. Toto poslání v praxi znamenalo postupné vytváření zachytné sítě, která by nabízela uvedené klientele víceúrovňový systém psychosociální pomoci. Cílem občanského sdružení Acorus je:

- napomáhat rozvoji komplexu činností z oblasti pomoci ženám a dětem – ohroženým osobám domácího násilí, nacházejících se v životní krizi, včetně zabezpečení dočasného bydlení azylového typu;
- rozšiřovat a prohlubovat odbornou i veřejnou informovanost o problematice domácího násilí;
- podporovat a rozšiřovat prevenci životních krizí žen;
- podporovat výzkum a vzdělávání v této problematice.

Na počátku bylo hlavním úkolem sdružení zprovoznit centrum pro ženy a děti – ohrožené osoby domácího násilí. Po rekonstrukci objektu, zajištění základního vybavení, zpřístupnění přilehlé zahrady a zpracování koncepce byla vlastní činnost Psychosociálního centra zahájena v roce 1998.

Formy pomoci:

- krizová telefonní linka - non stop 24-hodinová služba,
- e-mailové poradenství,
- ambulantní pomoc,
- krizová pomoc,
- propagace a osvětová činnost (semináře, workshopy, medializace problematiky, propagace zařízení, vzdělávací kurzy).

Součástí práce jsou také specifické programy pro děti uživatelů služeb zařízení a podpůrné programy (doplňkové aktivity preventivního charakteru).

Gender Studies, o.p.s. (GS) je nevládní neziskovou organizací. Byla založena v roce 1991 v bytě socioložky Jiřiny Šiklové, původně fungovala jako knihovna a takzvané Curriculum centrum. Důležitým impulsem pro založení centra byla dánská konference „Ženy v měnící se Evropě“ a evropské setkání žen z Východu a Západu v Dubrovniku v roce 1991. Zde se seznámila Jiřina Šiklová s Ann Snitow, členkou Network of East West Women, s níž se neformálně dohodla na možnosti podpory při založení centra genderových studií v Praze. Původním záměrem bylo provozovat knihovnu a prosazovat přednášky oboru gender studies na české univerzity. Oficiálně byla organizace založena v roce 1992, nejprve jako nadace, posléze - po změně zákona - jako obecně prospěšná společnost, která slouží především jako informační, konzultační a vzdělávací centrum v otázkách vztahů mužů a žen a jejich postavení ve společnosti. Cílem organizace je shromažďovat a dále zpracovávat a rozšiřovat informace související s genderovou tématikou. Prostřednictvím specifických projektů GS aktivně ovlivňuje změny týkající se rovných příležitostí v různých oblastech jako jsou například institucionální mechanismy, trh práce, politická participace žen, informační technologie apod. GS také provozuje knihovnu obsahující množství publikací a materiálů k feminismu, gender studies, právům žen a mužů atp. V současné době se Gender Studies zaměřuje na konzultační a informační aktivity, vzdělávání a publicitu tématu (prosazování tématu rovných příležitostí na veřejnost).

La Strada Česká Republika, o. p. s. je nevládní nezisková organizace, která působí v oblasti řešení problematiky obchodu s lidmi. Česká La Strada byla založena roku 1995 a je jedním ze zakládajících členů mezinárodní sítě působící v devíti evropských zemích: Nizozemí, Polsku, Bulharsku, Bělorusku, Moldávii, Makedonii, Bosně a Hercegovině a na Ukrajině. Veškeré aktivity La Strady vycházejí ze základních principů jako je úcta k lidským právům, rovnost příležitostí, nediskriminační přístup, princip „empowerment“ a ochrana zájmů obchodovaných osob.

Základní činnost organizace se soustředí na tři oblasti:

- snaha o ovlivnění koncepčních a systémových opatření vlády v oblasti obchodování s lidmi ve prospěch obchodovaných osob;
- prevenční a vzdělávací aktivity;
- sociální pomoc obchodovaným osobám.

V rámci prevence a vzdělávání se La Strada zaměřuje na primární, sekundární a terciální prevenci v různých cílových skupinách a na zvyšování informovanosti odborné veřejnosti o problematice obchodu s lidmi. Předávání informací se uskutečňuje prostřednictvím informačních materiálů, přednášek a školení. Vzhledem k tomu, že se mezi klientelou La Strady v předchozím období opakovaně objevovaly romské ženy, byly preventivní aktivity rozšířeny o novou cílovou skupinu: romské ženy žijící v sociálně vyloučených lokalitách. V oblasti sociální pomoci obchodovaným osobám poskytuje La Strada širokou škálu sociálních služeb, od krizové intervence, přes poradenství až po dlouhodobou komplexní pomoc. Cílem pomoci je opětovné zařazení obchodovaných osob do běžného života. S ohledem na systémovost byla v roce 2004 rozšířena nabídka služeb La Strady o psychosociální centrum pro obchodované osoby. Na pomezí prevence a sociální pomoci provozuje La Strada také INFO a SOS linku, která je určena jak pro obchodované osoby, tak pro širokou veřejnost. Obracejí se na ni o radu osoby cestující za prací do zahraničí, ale také obchodované osoby hledající pomoc. V rámci lobby spolupracuje La Strada se státními institucemi na přípravě různých vládních dokumentů, podílí se na výzkumech apod. Mapování fenoménu

obchodu s lidmi na národní a mezinárodní úrovni a rozšiřování informací o tomto jevu v rámci široké i odborné veřejnosti je rovněž nedílnou součástí činnosti organizace.

Domácí násilí se stalo společensky reflektovaným problémem teprve v okamžiku, kdy se ho nejrůznějším nestátním neziskovým organizacím podařilo prosadit jako mediální téma. Do té doby se o domácím násilím veřejně nehovořilo. Jedna část veřejnosti o existenci ponižování a týrání v partnerských vztazích a v širší rodině neměla tušení, druhá ho znala z vlastní zkušenosti, ale vnímala ho jako problém hluboce soukromý.

2.2 Aliance proti domácímu násilí

Tato expertní skupina vznikla na ustavujícím zasedání 10. října 2002 v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR s cílem řešit problematiku domácího násilí mimo jiné i formou legislativních změn. Skupinu tvoří členové parlamentu, ministr vnitra a zástupci Bílého kruhu bezpečí. Jednání expertní pracovní skupiny se kromě zástupců resortů spravedlnosti a vnitra účastní také zástupci Nejvyššího státního zastupitelství, Nejvyššího soudu a zástupci odborné veřejnosti (Právnická fakulta Univerzity Karlovy) a nevládních organizací (Bílý kruh bezpečí, proFem). Z důvodu jasnější formulace a smazání určení rolí se expertní skupina shodla na používání pojmů „ohrožená osoba“ (místo oběť) a „násilná osoba“ (místo pachatel, agresor, násilník).

Činnost Aliance byla rozdělena do 21 postupných kroků vedoucích až k přijetí novely zákona řešící problém domácího násilí. Inspirací pro zamýšlený zákon byl rakouský zákon na ochranu před domácím násilím (Spolkový zákon o ochraně před násilím v rodině ze dne 30. 12. 1996), který je doporučován Radou Evropy jako „nejlepší praxe“ při řešení domácího násilí. Expertní pracovní skupina tak zahájila svou činnost a vypracovala návrh paragrafovaného znění zákona, který po konzultaci se všemi ministerstvy a dalšími ústředními státními orgány počátkem roku 2005 předložila formou poslaneckého návrhu. V roce 2003 pozvala Aliance proti domácímu násilí zástupce resortů, zástupce z řad odborné veřejnosti i zástupce Parlamentu ČR na návštěvu Rakouska ke studiu právního stavu a zkušeností v oblasti domácího násilí. Členové Aliance a přizvaní experti státní správy se seznámili s rakouským modelem.

2.3 Sociologické studie

České ženy, děti i senioři trpí násilím v rodině. Mezi ohroženými osobami domácího násilí jsou také muži v produktivním věku. Velká část ohrožených osob se situaci bojí řešit, a spolehlivých údajů proto není dostatek. Podle Národní zprávy o rodině, kterou v březnu 2005 zveřejnilo Ministerstvo práce a sociálních věcí, se počet týraných rok od roku zvyšuje.

Podle rozsáhlého reprezentativního výzkumu násilí na ženách provedeného Sociologickým ústavem Akademie věd ČR téměř 38 procent žen v České republice zažilo během svého života alespoň některou z forem násilí za strany svého partnera (současného nebo bývalého). Výsledky výzkumu naznačují, že násilí na ženách není v České republice marginálním jevem, ale spíše „často sdílenou zkušeností“. Data poukázala na celkově vysoké míry viktimizace žen ze strany mužů, a to jak vlastních partnerů, tak ostatních mužů. 41 % žen se zkušeností s násilím zažilo v průběhu incidentu pocit ohrožení života. Přitom málo žen má potřebu nebo odvahu ohlásit násilný čin na policii obecně, v případech domácího násilí ještě méně.

*Příklad:*⁶

Zima 2002. V bytě docela obyčejné, na první pohled spořádané přerovské rodiny se opět rozpoutává peklo. Za zavřenými dveřmi. Tento měsíc už poněkolikáté. Pan Svatoopluk po krátké hádce bere do ruky nůž a napadá svoji ženu Hanu a starší dceru. Obě ženy nakonec ubodá k smrti. To vše před očima šestnáctiletého syna, jemuž se nakonec z bytu podaří uprchnout. Dnes žije u své babičky společně s druhou sestrou, která naštěstí u útoku nebyla. Tragédii tenkrát nikdo nedokázal zabránit, přestože podobné útoky byly na policii hlášeny už několikrát. Přitom stačilo tak málo! Ohrožená osoba se pár dní před smrtí dozvěděla o existenci poradny Bílého kruhu bezpečí. Ale navštívit ji už nestihla...

Děti trpí násilím v rodině nejen jako ohrožené osoby, ale i jako jeho svědci. Na to upozorňuje Světová zdravotnická organizace, která přítomnost dětí při násilí považuje za psychické týrání. Děti se stávají svědky nejen psychického násilí (zesměšňování, shazování, ponižování, vulgárních nadávek, výhrůžek), ale i fyzických útoků na své matky (fackování, kopání, bití, topení). Osoby blízké dítěti záležitost často podceňují nebo zakrývají.

---

⁶ <http://test.polar.cz/domacinasili/news.php>

Podle údajů občanského sdružení ROSA v roce 2005 prošlo Informačním a poradenským centrem 197 klientek, využita ke statistice byla data 188 žen. Z toho bylo 165 vztahů s dětmi. V těchto vztazích žilo celkem 287 dětí. **Svědky domácího násilí bylo 270 z nich, tedy 94 % dětí.** Což je zcela stejné procento jako v roce 2004. Naprostá většina dětí je svědky nadávek, ponižování a dalších forem psychického násilí, pětina dětí zažila (podle výpovědí klientek) přímo fyzický útok na svou matku. Tyto děti v některých případech brání své matky, jindy se schovávají, některé děti volají matce pomoc. Samotné svědectví násilí je pro děti velice traumatizující.

Ohroženou osobou domácího násilí se stalo 83 dětí, což je 29 % ze všech dětí, což je o 8 procent více než v předešlém průzkumu. Tyto děti jsou psychicky týrány, fyzicky napadány, ať při obraně matky nebo přímo svým otcem. Ke všem zjištěným formám násilí na dětech dochází s naprostou převahou v rodině a viníci jsou převážně rodiče.

2.4 Shrnutí

Existence a práce nevládních organizací je jedním ze základních prvků v ochraně žen. Těmi dalšími je informovanost, pochopení a také kvalitní a dostatečné zákony a především jejich aplikace v praxi. Díky informační kampani, nabídce poraden či azylových domů a možnosti linek pro ohrožené osoby domácího násilí se postupně zkracuje doba, kdy partner snáší týrání. Neziskové organizace svou činností přispívají i k tomu, že se mění veřejné mínění, které postupně vnímá domácí násilí jako společensky zavrženíhodné jednání. Lidská všímavost a rozhodnutí nebýt lhostejný může jeho odhalování napomoci. Domácí násilí má mnoho podob. Bez pomoci zvenčí nemají ohrožená ani násilná osoba vlastní schopnost probíhající domácí násilí ukončit – ohrožené osobě chybí síla a prostředky k řešení, násilné osobě chybí zájem cokoliv měnit.

3. Přehled dosavadních poznatků a způsoby řešení případů domácího násilí

3.1 Řešení v zahraničí

Hlavní příčinou domácího násilí je přežívání patriarchálních archetypů ve společnosti, kdy muž měl (má) právo svou ženu trestat, aby (si) „ji vychoval“. V západní společnosti skončila platnost těchto zákonů v 19. století. Ve 20. století došlo k prvním legislativním úpravám, které s domácím násilím zacházejí jako s kterýmkoliv násilným trestným činem. Za svou prioritu přijala problém násilí na ženách i OSN. Od roku 1985 jsou členské státy vedeny k tomu, aby přijaly zákony, které odsoudí domácí násilí. Státy, které tak neučiní, jsou považovány za porušovatele mezinárodně platných norem o lidských právech. Rovnost mezi partnery v intimních vztazích vyžaduje rovnost mezi ženami a muži ve společnosti, a to v rovině ekonomické, politické a právní.

Jedním z nejúčinnějších zákonů disponuje Rakousko, kde byl v roce 1997 přijat „Spolkový zákon na ochranu před domácím násilím“. V něm byla mimo jiné zakotvena možnost vyklidit násilnou osobu na čas z bytu, na který má určité právo. Platí zde tzv. „vykázání cesty“, které násilné osobě zakazuje přiblížit se k vlastnímu domu. Policie může osobní kontakt zakázat na týden, soud až na tři měsíce, v ojedinělých případech až na jeden rok. Ohrožená osoba tak není nucena si hledat azylové bydlení a přijít tak o veškeré své sociální kontakty s okolím.

Existují také země, kde neexistuje speciální zákon o domácím násilí, a přesto je ochrana ohrožených osob na vysoké úrovni. To je příklad Holandska, kde bývá domácí násilí považováno dokonce za přitěžující okolnost. A stejně jako v mnoha zemích, je i v Holandsku zahajováno trestní stíhání bez souhlasu poškozené/ho. Velká pozornost je také věnována výcviku policistů, kteří tak znají specifika násilí páchaného v domácnostech.

V zahraničí se velmi osvědčila **sociální terapie** zaměřená na agresivního partnera. Tyto sociální tréninky se staly součástí širokospektrálního a koordinovaného přístupu k domácímu násilí založeného na kombinaci různých intervenčních opatření.

Je tedy možné se v tomto směru inspirovat zahraničními zkušenostmi, zejména ze zemí Evropské Unie, Izraele a USA. Sociální tréninky mohou mít podobu státem akreditovaného programu, v rámci kterého se násilné osoby jednou týdně setkávají či se může jednat o „pobytový“ program, který je spojen s permanentním pobytem násilné osoby v příslušném zařízení po dobu několika měsíců. Výhodou tohoto typu sociálních tréninků pro násilnou osobu je mimo jiné skutečnost, že zatímco se násilné osoby účastní intenzivního výchovného programu, jimi ohrožené osoby, příp. děti zůstávají ve svých domovech a nejsou nuceny hledat útočiště v azylových domech či jiných zařízeních. Cílem těchto programů je zejména budování sociálního svědomí násilné osoby a změna chování vůči ženám. Je třeba, aby tento druh intervence násilnou osobu konfrontoval s jejími činy co nejdříve po spáchání násilí.

Intervence je také důležitá z hlediska odhadu pravděpodobné nebezpečnosti násilné osoby a tedy i zvážení dalších možných opatření. Po celou dobu trvání tohoto programu je násilná osoba upozorňována na nepřípustnost svého chování. V případě, že násilná osoba na trénink nedochází nebo nadále pokračuje v pronásledování ohrožené osoby, je povinna nastoupit trest odnětí svobody uložený jí soudem za předpokladu, že nedostojí svým povinnostem. Nezbytným předpokladem efektivity těchto terapeutických programů je nalezení finančních zdrojů a vytvoření potřebných legislativních podmínek, zejména spolupráce s trestními soudy. Lze uvažovat o takovém řešení, ve kterém by intervenční programy byly trestními soudy nabízeny jako alternativa trestu jiného, zejména odnětí svobody. Takovýto režim by vycházel z postulátu, že k efektivitě výchovných opatření je nezbytná vůle a ochota násilné osoby, která zpravidla nebude přítomna při obligatorním absolvování takových programů.

3.2 Znaký a tendence domácího násilí v ČR

Domácí násilí není možné zaměňovat s partnerskou hádkou či „manželskou rozepří“. Při hádce proti sobě stojí dvě rovnoprávné osoby, které jsou v podobném postavení a vyměňují si názory. V případech domácího násilí ale proti sobě stojí bezmocná a vystrašená ohrožená osoba, která se obává „trestu“ či napadení, a násilná

osoba, která se skrze použití moci snaží ohroženou osobu ovládat a donutit k tomu, co chce ona. Ohrožená osoba se tak poté často není schopna vůbec bránit. Její situaci komplikuje blízký vztah k násilné osobě, ale např. pocit naučené bezmocnosti a bezradnosti. K násilí ve vztahu nedochází neustále – střídají se období násilí a relativního klidu. V násilném vztahu se projevují tři faktory: láska, naděje (že se vše zlepší, že se partner změní apod.) a strach. **Cyklus domácího násilí**, v němž se střídá období „líbánek“, vzrůstající tenze, konfliktu a „usmiřování“, se tak stále opakuje - navíc se stupňující se tendencí. K určujícím typickým znakům domácího násilí⁷ patří zejména:

- ***Dlouhodobost*** - Domácí násilí je zřídka jednorázovou záležitostí. Většinou je záležitostí dlouhodobou (ve vztahu často přetrvává po celou řadu let). Fyzické a sexuální zneužívání se stává častějším a krutějším s postupující dobou, někdy skončí až teprve v okamžiku, kdy je jedna osoba zavražděna druhou. Ostatní formy násilí nebo ovládajícího chování mohou pokračovat po dlouhou dobu. Platí, že domácí násilí nemá nikdy zcela jasné motivy a také nikdy samo neskončí.
- ***Opakování a stupňování*** - Domácí násilí nebývá záležitostí ojedinělou, charakteristické je naopak opakované poškozování ohrožené osoby. Násilí se ve vztahu nemusí objevit ihned. Začíná pozvolna a nenápadně drobnými výpady, které se ohrožená osoba snaží omlouvat. V průběhu doby má tendence eskalovat: stává se častějším a krutějším. Útoky postupně nabývají na intenzitě a současně se zkracují intervaly klidu.
- ***Soukromí jako místo činu*** - Domácí násilí je specifické tím, že se odehrává mezi čtyřmi stěnami, a proto většinou chybějí svědkové. To je na jedné straně příčinou, proč zůstává - často i řadu let - utajeno, zároveň je ale také důvodem, proč se o něj lidé příliš nezajímají - považují je totiž za soukromou záležitost.
- ***Blízký vztah ohrožené osoby s násilnou osobou*** - Především tím se domácí násilí odlišuje od jiných trestných činů. Násilná a ohrožená osoba jsou jakožto blízké osoby svázány citově, sociálně, ekonomicky (společní známí, majetek, děti, láska).

---

⁷ http://www.bkb.cz/czech/probl_dn/probl_dn_00.html

Zachování rodinných vazeb, strach z násilné osoby či obavy o finanční zabezpečení patří často k důvodům, které ohrožené osobě brání oznámit takový čin policii.

- **Ambivalentní vztah ohrožené osoby k násilné osobě** - Pro ohroženou osobu domácího násilí je typická bagatelizace a racionalizace násilí, sebeobviňování a pochyby o sobě samé, strach, stres, nejistota, ztráta sebevědomí, pocity bezmocnosti a studu, sebedestrukce. Ohrožená osoba trpí kromě fyzických následků i psychickými a často právě tyto pro ni bývají tíživější (zejména pro jejich dlouhodobý charakter).

Společnost byla dlouho k tomuto problému flegmatická a našlapovala kolem něj po špičkách. V oficiálních postojích je domácí násilí, pokud je formulováno jako abstraktní fenomén, samozřejmě odsuzováno. Konfliktnost tématu se objeví až v okamžiku, kdy je domácí násilí převedeno do reálných souvislostí jako je např. výskyt domácího násilí v daném konkrétním regionu, jeho příčiny, charakteristiky jeho násilných osob a ohrožených osob. Přímo výbušnou a konfrontační je otázka, zda a jak má stát v případech domácího násilí konat a jak se má stát vůči násilným a ohroženým osobám domácího násilí chovat. Teprve pod tlakem nestátních organizací začala státní správa obracet pozornost k tabuizovanému problému domácího násilí. Důležitým impulsem pro jeho vznik byly sociologické studie, které upozorňovaly na rozšířenost domácího násilí ve všech sociálních skupinách a na nebezpečnost působení tohoto jevu na děti. Dalšími impulsy byly brutální útoky, z nichž řada skončila za posledních pět let i smrtí ohrožené osoby. Novelou trestního zákona č. 91/2004 Sb. vstoupila s účinností od 1. 6. 2004 do trestního zákona pod ustanovením § 215a nová skutková podstata trestného činu - **týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě**, za nějž násilné osobě hrozí až tři roky vězení. Až osm let za mřížemi čeká na ty, kteří se násilí dopouštějí zvláště surovým způsobem, na více lidech, nebo dlouhodobě. Řadu trestných činů šlo i před přijetím novely uchopit ve smyslu domácího násilí, ale nedělo se tak.

Hlavním cílem zákona je zamezit domácímu násilí prostřednictvím jasně formulované vůle, že stát bude ohroženou osobu chránit. Proto se jeho pozornost zaměřila na eliminaci jednání násilné osoby, čímž se liší od současné právní úpravy,

kteřá stíhá násilnou osobu teprve po spáchání trestného činu. Legislativní návrh je postaven na principu preventivního přístupu k domácímu násilí. Tento návrh vychází z doporučení mezinárodních organizací včetně OSN. Podobná opatření byla již velmi úspěšně zavedena například v Rakousku, částečně v Německu, Itálii, Švédsku či USA.

České verzi zákona inspirované rakouským, již deset let platným vzorem, předcházela aktivní činnost ženských neziskových organizací (ROSA, Acorus, Liga lidských práv, Nesehnutí, proFem a mnoha dalších), sdružených v Kruhu proti násilí na ženách nebo Alianci proti domácímu násilí. Jejich upozorňování na závažné násilné trestné činy a na bezvýchodnou situaci týraných osob (jichž si policie všímala, až když jejich zranění vedlo například k sedmidenní pracovní neschopnosti) vedlo k probuzení veřejného povědomí a následně politiků.

3.3 Domácí násilí a Policie ČR

Výjezdy na místa domácího násilí se u policistů netěší přílišné oblibě. K tomu přispívají subjektivní i objektivní okolnosti. Subjektivní okolnosti jsou spjaty s podceňováním významu a náročnosti policejní práce, kterou je třeba na místě partnerských rozepří odvést. Řešení incidentů spjatých s domácím násilím není zatím pokládáno za skutečně důležitou a obtížnou policejní činnost. Na špičce oceňovaných služeb, které poskytuje policie občanům, figurují podle oficiálních i neformálních hledisek jiné typy splněných úkolů, například dopadení bankovního lupiče či zvýšení kvóty objasněnosti. K objektivním okolnostem, které činí z incidentů domácího násilí problematické epizody pracovního dne policistů, patří jejich evidentní stresovost. Policisté musí být mentálně připraveni na poměrně velký akční rádius ve svém konání. V konkrétním živém případě není totiž předem jasné, s jakou situací se na místě setkají. Možné je téměř vše počínaje specificky policejní prací (odzbrojení násilné osoby, zajištění a ohledání místa činu, přijetí trestního oznámení atd.) až po téměř „nepolicejní“, lidské působení (psychologická intervence ve smyslu uklidnění emocí, empatický rozhovor s rozrušeným dítětem, které bylo očitým svědkem vyhocené situace atd.).

Není proto divu, že v současnosti představuje pro policejní výkon domácí násilí poměrně složitý problém. Přestože násilná i ohrožená osoba jsou od počátku známy a mohlo by se tudíž na první pohled zdát, že z policejního pohledu jde o jednoduchou záležitost. Ve skutečnosti je tomu právě naopak. Fakt, že násilná osoba je od počátku známá neusnadňuje kvalitní policejní řešení partnerských násilností, dokonce často ani neumožňuje včas a účinně zabránit násilné osobě v pokračujícím (fyzickém, psychickém či sexuálním) týrání ohrožené osoby. Jaké faktory tedy činí situaci domácího násilí pro policii tak obtížnou? Policie zpravidla dojíždí k jednotlivému incidentu krátce po špičce střetu. Její vstup na místo činu bývá komplikován mnoha okolnostmi, například neochotou násilné osoby anebo zdánlivě nepochopitelnou apatickou reakcí napadené ohrožené osoby. Neexistence svědků a nedostatek důkazů je dalším problémem typickým pro případy domácího násilí. Specifickým znakem domácího násilí je opakování a postupný nárůst intenzity

jednotlivých incidentů. Pro policejní postup je podstatné, že jednotlivé incidenty, jsou-li posuzovány izolovaně, nemusí dosahovat prahu trestné činnosti. V policejní reakci je tudíž lze bagatelizovat či zcela přehlížet. V praxi to pak znamená, že ohrožená osoba musí vyčkat, dokud u ní nenastanou takové následky, které překročí šedou zónu mezi morálkou a zákonem. Takový moment zlomu sice udává platný trestný zákon, ale ten řeší pouze eventuální postih násilné osoby nikoli ochranu ohrožené osoby před pokračujícím domácím násilím.

Při současném rutinním postupu tak není možné postihnout specifiku domácího násilí. Znaky závažnosti a nebezpečnosti získávají jednotlivé incidenty často teprve jako součást chronické, stupňující se situace. Policie tak opakovaně dojíždí na „známé“ místo, aniž by efektivně přispěla k eliminaci domácího násilí do budoucna. Jednotlivé výjezdy vyznívají naprázdno. Policisté bývají frustrováni, ohrožená osoba má pocit bezmoci a násilná osoba beztrestnosti. Násilí mezi partnery ovšem eskaluje. V nemálo případech pak končí tragicky.

Spolupráce policie s ohroženou osobou domácího násilí je problematická. Empirické zkušenosti mluví jasnou řečí. Ohrožené osoby domácího násilí se při kontaktu s policií a justicí chovají obvykle jinak než oběti poškozené cizím pachatelem. Jejich ochota spolupracovat s policií kolísá. Hledají u policie pomoc krátce po incidentu, obvykle však setrvávají v blízkosti obviněného útočníka a jsou tak vystaveny jeho psychickému nátlaku. Nezřídka podlehnou vyhrožování a změni svoji výpověď či odmítnou vypovídat. Typická je pro ně náhlá a zásadní změna stanoviska v průběhu vyšetřování. Ačkoliv ohrožená osoba původně dala podle § 163a trestního řádu souhlas ke stíhání, v průběhu přípravného řízení mění svůj postoj. Ohrožená osoba odmítne spolupracovat s policií, popírá závažnost svých zranění a nezřídka se nakonec vrací k tyranovi. Demotivační efekt na policejní zpracovatele je přirozeným psychologickým důsledkem.

Postup policie při kontaktu s domácím násilím se opírá o všeobecně platné zákony a normy. Policisté v našich podmínkách se na místě domácí rozepře řídí především trestním zákonem, zákonem o přestupcích a zákonem o policii. Ve srovnání s řadou jiných států (např. Rakousko, Švédsko, Velká Británie, USA) tak zůstávají vězet

v tradiční roli policie jako převážně represivní složky. Jejich povinnosti směřují především k osobě násilné osoby a stíhání trestných činů, otázka účinné pomoci ohrožené osobě stojí stranou. Z toho plyne, že ke specifické domáčího násilí se u nás zatím nepřihlíží. Každá třetí žena v České republice zažila během svého života alespoň nějakou formu násilí ze strany svého partnera, ale jen osm procent žen se odvážilo incident vůči své osobě ohlásit na policii. Policie se často v praxi stává až poslední instancí v případech ohrožených osob domáčího násilí a bývá zapojována, jen když je násilí velmi vážné a opakované.

Domácí násilí nezačíná okamžitým výpadem, ale postupně narůstá a ta hranice se posouvá. Mnohdy mezi prvními lidmi zvenčí, kteří do problému vstoupí, jsou policisté. Je velmi důležité, aby dokázali dobře reagovat a aby byli schopni alespoň ten prvotní nápor, kdy vstupují do té narušené domácnosti, nějak citlivě zvládnout. Policie přichází na místo nejen v okamžiku krize-incidentu, ale zároveň též po několika letech krizového vztahu.

3.4 Policejní strategie a jejich ověřování

Policii je ve strategii zacházení s domácím násilím prisuzována ústřední role. Představuje totiž bránu, kterou obvykle vystupuje živý případ domáčího násilí ze soukromí bytu na veřejnost, a proto by právě tato místa měla být vybavena vhodnými instrukcemi a procedurami pro zacházení s ohroženými osobami domáčího násilí. Povinností policie je zajistit bezpečí ohrožené osoby a stíhat násilnou osobu. Vždy a v každém případě je povinností policisty perfektní zadokumentování incidentu. Protože se jedná o nové požadavky, procházejí policisté výcvikem. Jsou cvičeni v komunikaci s ohroženou osobou domáčího násilí a také absolvují výcvik zaměřený na vyšetřování a dokumentování scény domáčího násilí. Z empirických zjištění vyplynulo, že v českých podmínkách se ohrožené osoby týrané svými partnery obrací nejvíce na policii a lékaře, proto je vhodné vybavit tyto instituce informacemi o tom, kam lze ohroženou osobu domáčího násilí odkázat pro další odbornou péči. Tento úkol mohou splnit i dobře naformulované letáčky.

Avšak nejen policejní úředníci, ale i pracovníci ze všech oblastí, kteří jsou ve styku s možnými ohroženými osobami, by měli podstoupit výcvik, aby mohli citlivě naslouchat potřebám žen a poskytnout jim patřičné informace. Porozumění situaci a pocitům ohrožených osob domácího násilí může pomoci pracovníkům zajistit ohroženým osobám potřebnou podporu. Prvním stupněm praktického zásahu je pouhé rozpoznání znaků domácího násilí. Dalším krokem je rozhodnutí o následném postupu, jak reagovat na daný problém. Poskytnout ohroženým osobám informaci o zákonech, zákonné pomoci, bydlení a o telefonních linkách s nepřetržitým provozem. Seznámit ohrožené osoby se stavem šetření případu a dočasným místem pobytu násilné osoby (aby mohly ochránit sebe a své rodiny). Provádět dokazování způsobem, který respektuje situaci ohrožené osoby.

Pracovníci by měli mít na paměti, že ohrožená osoba žádající o pomoc se cítí velmi často zahanbená, ponížená, vystrašená nebo odpovědná za dané násilí. Taková ohrožená osoba potřebuje podporu, zaměřenou na vybudování její vnitřní síly. Potřebuje být znovu ujištěna, že není sama, že mnoho jiných žen má podobné zážitky, a že to, co se stalo, na ni nevrhá špatné světlo a není to její chyba. Základem komunikace s ohroženými osobami domácího násilí musí být předpoklad, že nejsou odpovědné za násilí násilné osoby. Pracovníci by měli povzbuzovat ženy, aby se rozhodovaly samostatně. Prioritou je ovšem vždy bezpečnost ohrožené osoby. Pracovníci musí věnovat zvýšenou pozornost tomu, aby nevinili ohroženou osobu.

3.5 Informovanost příslušníků Policie ČR

Pro policii představuje domácí násilí poměrně častý podnět k zákrokům. V některých lokalitách ČR jde dokonce o běžnou součást policejní služby. Uklidňování domluvou anebo jiné formy řešení násilných incidentů mezi mužem a ženou, kteří žijí v soukromém vztahu, je typickou součástí policejní práce. Policisté musí reagovat na zjištěné násilí a zajistit především ochranu ohrožené osoby a zabránit násilné osobě, aby v dalším násilí pokračovala. Podle ustanovení § 215a trestního zákona se nevyžaduje, aby u ohrožené osoby vznikly následky na zdraví, ale musí jít o jednání, které týraná osoba pro jeho krutost, bezohlednost nebo bolestivost pociťuje jako těžké

příkoří. Podle tohoto ustanovení je domácí násilí trestným činem. Pozornost policistů musí být v případech domácího násilí zaměřena na pomoc ohrožené osobě a zastavení dalšího násilí, nikoliv na chránění domovní svobody.

Ředitel Úřadu služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia ČR vydal 10. září 2004 **Metodický pokyn**, kterým se upravuje postup Policie ČR při oznámení, prověřování a vyšetřování případů domácího násilí. Tímto metodickým pokynem jsou policisté seznamováni s problematikou domácího násilí a s návodem, jak tyto případy řešit. Na konci roku 2005 byly započaty práce na přepracování tohoto pokynu. Jedná se o zařazení postupu Policie ČR Služby pořádkové policie, aby se tento pokyn nevztahoval pouze na činnost Policie ČR Služby kriminální policie a vyšetřování. Dle tohoto pokynu je policie povinna:

- Řádně přijmout a úplně zdokumentovat oznámení od volajícího.
- Zajistit bezpečí na místě pro všechny zúčastněné a oddělit od sebe ohroženou a násilnou osobu.
- Zdokumentovat všechny informace od ohrožené osoby, násilné osoby a svědků.
- Popsat, popř. fotograficky zdokumentovat vzniklá zranění, poškození zařízení atd.
- Posoudit riziko hrozby opakování se násilí po odjezdu policie.
- Poskytnout ohrožené osobě základní informace, kam se obrátit o další pomoc.
- Zeptat se ohrožené osoby, zda si přeje být informována o propuštění násilné osoby z vyšetřovací vazby nebo vězení.
- Nabídnout ohrožené osobě dle konkrétních možností asistenci při převozu do bezpečí, informovat o bezpečnostním plánu, poučit ohroženou osobu o právech.
- Informovat orgán sociálně právní ochrany dětí o dětech vyrůstajících v prostředí domácího násilí.
- Policista je oprávněn zajistit osobu, a to na dobu nejdéle 24 hodin. Pominou-li důvody zajištění, je policista povinen ihned osobu propustit.

BKB, Liga lidských práv a proFem vydaly pro budoucí policisty, ale i pro jejich zkušené kolegy z praxe „návod, jak postupovat v případech domácího násilí“. V materiálech policisté naleznou, co vše lze za domácí násilí považovat a jak je možné

je rozpoznat. Zjistí, jak se mají k ohrožené osobě chovat, postupovat na místě činu či mluvit s násilnou osobou. Materiál obsahuje i rady pro pracovníky a pracovnice policejních telefonních ústředen, aby věděli, jak reagovat na tísňová volání a jaké dotazy v případě domácího násilí klást. Nechybějí kontakty na organizace, pomáhající ohroženým osobám. Brožura, jejíž vznik podpořil Open Society Fund, doplňuje kampaň neziskových organizací proti domácímu násilí. Cílem akce bylo přimět veřejnost, aby útoky za zavřenými dveřmi domovů netolerovala.

Policisté a zdravotníci hrají při intervenci v případech domácího násilí velmi důležitou roli – často jsou těmi prvními, na něž se ohrožená osoba po napadení obrátí. Jejich postup při intervenci tak hraje klíčovou roli – může podpořit ohroženou osobu v řešení její situace, pomoci ji nalézt bezpečí, nebo naopak podpořit její pocity beznaděje a bezmocnosti. I z tohoto důvodu uspořádalo občanské sdružení ROSA v roce 2003 **školení pro policisty a zdravotníky**. V rámci projektu, podpořeného Magistrátem Hl. m. Praha, bylo v roce 2003 proškoleny 83 policistů a 31 zdravotních sester z Prahy 2 a Prahy 4. Výstupem projektu jsou i skripta pro policisty a skripta pro zdravotníky, které ROSA v roce 2003 vydala.⁸

3.6 Kampaň neziskových organizací proti domácímu násilí

Domácímu násilí – tedy násilným jednáním, která se odehrávají mezi členy rodiny, není dosud v České republice věnována náležitá pozornost, i když proti předcházejícím letům neleží již tak úplně mimo oblast zájmu veřejnosti. Násilí v rodině vyvolává velmi rozporuplné postoje. Značná část veřejnosti jej považuje za záležitost výhradně privátní. Z těchto důvodů bývá kompetentními orgány a nejbližším sociálním okolím často podceňováno. Otázkou domácího násilí se začínají v současnosti přece jen zabývat i některé státní orgány a instituce. Reagují tak na předcházející upozorňování na závažnost tohoto sociálně nežádoucího jevu především pracovníky neziskových organizací, kteří se setkávají v praxi u svých klientů s násilím v rodině a s jeho následky.

---

⁸ Zpravodaj o.s. ROSA č. 01/2004, s. 2

Kampaň proti domácímu násilí na ženách ⁹ vyhlásilo v roce 2003 10 neziskových organizací z různých regionů České republiky, které se v rámci své činnosti zabývají problematikou domácího násilí vůči ženám: ROSA (Praha), Acorus (Praha), Český svaz žen (Praha), Most k životu (Trutnov), NESEHNUTÍ Brno (Brno), Pansophie (České Budějovice), Poradna pro ženy v tísní (Brno), proFem (Praha), Slezská diakonie - Poradna ELPIS (Havířov) a Ženy bez násilí (Brno). Koordinátorem kampaně, pořádané za podpory Nadace Open Society Fund Praha a realizované ve spolupráci s reklamní agenturou McCann-Erickson, je občanské sdružení ROSA. Cílem Kampaně proti domácímu násilí na ženách bylo zvýšit informovanost o domácím násilí a zároveň posílit povědomí o nepřijatelnosti tohoto jevu. V jejím rámci tak od počátku října do prosince 2003 proběhla kampaň **Netolerujte domácí násilí**, která měla za cíl snížení tolerance vůči násilí a poskytnutí informací ohroženým osobám. Zahrnovala informování médií a mediální kampaň. Ta sestávala z televizních spotů, tiskové inzerce a plakátů. Čtyři televizní spoty, vysílané po dva měsíce Českou televizí, se zaměřily na snížení tolerance násilí. Spojuje je stejná myšlenka: ohrožené osoby domácího násilí se často obávají říci pravdu o tom, co se stalo či děje, protože mají obavy z násilí. Jejich okolí ovšem k domácímu násilí mlčet nemusí - právě tolerance či lhostejnost totiž napomáhá dalšímu výskytu násilí. Čtyři příběhy, které ukázaly odlišné typy žen, tak spojuje stejný slogan: „Bojí se říct pravdu. Vy nemusíte.“ Spoty byly podpořeny tiskovou inzercí, která čtenářům dala jasné sdělení – „Netečnost pomáhá násilníkům“. V rámci kampaně zároveň ženy-ohrožené osoby domácího násilí obdržely informace o tomto jevu a o možnostech pomoci – formou letáků i stránek www.stopnasili.cz, které zahrnují informace o domácím násilí, bezpečnostní plán či potřebné kontakty.

Kampaň obsahovala i řadu informačních aktivit jednotlivých neziskových organizací (semináře, konference, informační akce apod.). Byla zacílena na širokou veřejnost a zaměřila se především na snížení tolerance, která vůči domácímu násilí stále panuje. Celá kampaň vyvrcholila 25. listopadu 2003 (Mezinárodní den proti násilí na ženách), kdy se v pražském Činoherním klubu konalo, za účasti Barbory Hrzánové,

---

⁹ <http://www.stopnasili.cz/kampan.htm>

Ivany Chýlkové a Ondřeje Vetchého, čtení autentických výpovědí ohrožených osob domácího násilí. Kampaň pokračovala i v roce 2004, kdy byly představeny dva dokumentární snímky - *To všechno z lásky*¹⁰ a *Jen se dívej*¹¹. Na tuto kampaň poté ROSA v roce 2005 navázala „Informační kampaní“, v jejímž rámci díky podpoře Velvyslanectví USA proběhlo školení v deseti městech ČR (kampaň byla také podpořena vydáváním tiskových zpráv a Zpravodajů ROSA). Vedle poukázání na skutečnost, že domácí násilí nelze tolerovat, se kampaň zaměřila i na některá konkrétní témata spojená s domácím násilím:

- nutné změny v legislativě (zavedení pojmu domácí násilí v trestním zákoně, potřeba zavedení prostředků k ochraně ohrožené osoby, jako je např. zákaz přiblížení, „vykázání z cesty“ apod.),
- nutnost posílení pozice ohrožené osoby (vytvoření dostatečné sítě azylového a chráněného bydlení, lepší možnost získání bytu),
- nutnost jasného odsouzení násilí a násilné osoby (domácí násilí není problémem ohrožené osoby, ale násilné osoby - domácí násilí musí být nejen legislativně odsouzeno, ale odmítnuto i morálně),
- děti jako svědci domácího násilí (podle WHO je i pasivní účast při domácím násilí týráním dítěte - děti mají právo na život bez násilí).

Ministerstvo vnitra ČR uskutečnilo v oblasti prevence násilí na ženách následující projekty:

Vydání informačního letáku „Jak se vyhnout ohrožení a nestát se obětí“, který svými varovnými příběhy upozorňuje na reálné situace, které se mohou mladým dívkám a ženám v každodenním životě přihodit. Na příběhy navazují tři okruhy praktických rad a doporučení, která upozorňují na nebezpečné situace v každodenním dění i na cestách do zahraničí. Na konci letáku jsou také zveřejněna potřebná telefonní čísla na policii

---

¹⁰ Dokumentární snímek režiséra Tomáše Kudrny, který ukazuje vliv násilí na ženy, jeho oběti (vysílán na jaře 2003 Českou televizí v rámci specializovaného večera)

¹¹ Dokumentární snímek režiséra Tomáše Kudrny o dětech-svědčících násilí (vysílán na v únoru 2005 Českou televizí)

a pomáhající organizace, které se svou prací věnují pomoci ohroženým osobám domácího násilí a trestných činů, ale i obětem obchodování apod. Leták byl zadán ve 40.000 nákladu do tisku a prostřednictvím manažerů prevence kriminality v jednotlivých městech distribuován do gynekologických ambulancí, SOU a SŠ se zaměřením na studijní obory určené především dívkám. Leták byl dále publikován v odborných časopisech jako je POLICISTA, POLICEJNÍ ZPRAVODAJ Správy Východočeského kraje, deník METRO a měsíčník HLÁSÍ SE POLICIE. Zveřejněn je také na webových stránkách odboru prevence kriminality. Rozšíření letáku mezi ženskou populaci velmi významně podpořila společnost AVON Cosmetics, spol. s r. o., která v nákladu 80.000 výtisků distribuovala leták ve svých vánočních bulletinech.

Nejrozsáhlejším projektem podporující boj proti násilí obecně je kampaň náramek – **NÁSILÍ NE!**, která je uskutečněna prostřednictvím charitativních silikonových náramků. Kampaň využila pro prezentaci společenského problému moderního trendu - barevných silikonových náramků. Náramky černofialové barvy symbolizují barvu modřiny, která je právě častým ukazatelem fyzického násilí. Na náramku je vyraženo heslo kampaně „NÁSILÍ NE!“ a odkazy na webové stránky MV ČR a občanského sdružení COOLHELP, kde se veřejnost může o projektu více informovat. Nošením náramku pak jeho nositel dává veřejně najevo svůj postoj k odmítání násilí. Kampaň je realizována ve spolupráci právě s výše zmiňovaným občanským sdružením COOLHELP, které pro MV zajišťuje výrobu, grafické práce a distribuci náramků. Náramky společně s doprovodným textem byly zabalené do speciálních sáčků a následně pak přibalovány ke všem časopisům STORY, které byly v prodeji v únoru 2006. Počet vyrobených náramků činí 85.500 kusů. Cena výroby a distribuce náramků činí 1.195.950,- Kč. Další doprovodnou prezentací kampaně je její medializace jak v samotném časopisu Story, tak i v jiných časopisech a novinách a také v přímých vstupech odborníků na prevenci kriminality v ranních vysílacích časech v televizních pořadech „Dobré ráno s ČT“, popřípadě ve „Snídani s Novou“.

Rozsáhlá kampaň, která v takové podobě probíhá v Česku poprvé, má během roku upozornit na všechny formy násilí a na tisíce nepotrestaných násilných trestných

činů. Má také zasahovat několik cílových skupin. V první řadě se zaměřuje na oběti znásilnění a sexuálního obchodování, poté na týrané děti a seniory, a ohrožené osoby domácího násilí. V pozadí nezůstane ani otázka násilných trestných činů ve velkoměstech. Kampaň bude v tomto případě zaměřená na konzumenty sexuálních služeb, i když v pozadí nezůstane ani pomoc obětem obchodování s lidmi za účelem sexu. Zároveň by se z ní lidé měli dozvědět, jak ohroženým osobám násilí pomoci.

Amnesty International ČR (AI) spolupracuje s aktivistkami za ženská práva a skupinami, které se snaží upozornit na různé formy násilí a zároveň zjednat nápravu. Snaží se podpořit úsilí a snahy všech hnutí, která se zabývají ženskými právy. Jednou z akcí byla volně přístupná výstava současného umění "**Stop násilí na ženách**", uspořádaná ve dnech 8. až 23. března 2006 ve vestibulu metra „C“ Florenc. Společným tématem děl byl problém násilí na ženách. Výstava byla symbolicky otevřena na Mezinárodní den žen, za podpory ministryně školství, mládeže a tělovýchovy Petry Buzkové, jejíž tvář je zachycena na jednom z děl. Partnerem výstavy je Dopravní podnik hl. m. Prahy, díky němuž výstava proběhla v prostorách, kterými od rána až do noci proudí mnoho cestujících. Vstupným byla jízdenka MHD. K vidění jsou například i portréty tří političek (Petra Buzková, něm. kancléřka Angela Merkelová, poradkyně amerického prezidenta Condoleezza Riceová), které jako by zažily násilný útok. Fotografie političek jsou zpracovány jako hologram. Podle měnicího se úhlu pohledu se z neohrožené političky stává žena, která zažila násilí. Těmito fotografiemi chtějí ukázat, že ohroženou osobou může být jakákoliv žena, třeba i úspěšná a známá. Snaha informovat veřejnost prostřednictvím veřejné instalace osobitých výtvarných děl funguje, což ukazují i zahraniční zkušenosti. Výstava neměla oslovit jen ženy, ale také muže; případně ohrožené osoby, násilné osoby i svědky násilí, kteří třeba za zdmi bytu slychají nářek, ale neví, zda mají pomoci.

3.7 Projekt na snížení kriminality

V roce 2002 začal Bílý kruh bezpečí za finanční podpory společnosti Kraft Foods ČR a ve spolupráci se Sdružením azylových domů ČR realizovat **projekt**

KORMIDLO. Cílem projektu bylo připravit, nabídnout a zrealizovat výcvik pro pracovníky azylových domů v ČR se zaměřením na problematiku domácího násilí. Aktivity projektu probíhaly v měsících říjnu až prosinci 2002 v rozsahu 40 hodin a zúčastnilo se ho téměř 200 pracovníků azylových domů z celé republiky, přičemž účast v tomto projektu byla nabídnuta nejen všem azylovým domům, které jsou členy Sdružení azylových domů v ČR, ale také mnoha dalším, kteří členy nejsou. Lektorský tým byl sestaven z předních odborníků, kteří mají několikaleté zkušenosti s prací s ohroženými osobami domácího násilí. Nechyběli např. doc. PhDr. Ludmila Čírtková, vedoucí katedry společenských věd policejní akademie, či psychologové PhDr. Karel Kopřiva, PhDr. Yvonna Lucká a PhDr. Olga Havránková a další odborníci z řad novinářů, advokátů a policistů. Program se skládal z osmi kurzů, z nichž každý trval 5 dnů. Výcvik poskytl účastníkům informace především z oblasti sociálně-právních a trestně-právních opatření. Velká pozornost byla věnována posílení praktických dovedností v oblasti komunikace s ohroženými osobami domácího násilí. Díky projektu Kormidlo získali vybraní pracovníci azylových domů nové vědomosti, měli možnost pracovat s vlastními zážitky a postoji a rozšířit své dovednosti.

V letech 2003 – 2005 realizovala regionální poradna Bílého kruhu bezpečí v Ostravě **pilotní projekt interdisciplinární spolupráce při řešení problematiky domácího násilí.**¹² Záštitu nad projektem převzal hejtman Moravskoslezského kraje Ing. Evžen Tošenovský, finanční podporu poskytly Philip Morris ČR a.s., Moravskoslezský kraj a Město Ostrava. Na projektu se podílelo 10 subjektů ze státní správy, místní samosprávy a nestátních organizací, mezi nimiž nechybějí například městská policie, pracovníci obecních úřadů, ostravská fakultní nemocnice, DONA centrum, ale také manželská poradna a azylové domy. Každý policista ve službě má u sebe kartičky s telefonem na nonstop fungující DONA linku pro pomoc ohroženým osobám domácího násilí a s pokyny, jak by měla ohrožená osoba postupovat dál. K dispozici jsou také adresy na azylové domy či psychologa. Zároveň jsou vybaveni

---

¹² <http://test.polar.cz/domacinasili/index.php?id=22>

manuálem, jak s takovým člověkem jednat. Důraz je kladen zejména na včasnost a kvalitu prvního kontaktu s osobou ohroženou domácím násilím.

Dalším účastníkem tohoto projektu je také Policie ČR Brno, kde od 1. dubna 2005 pracuje specializovaná skupina na potírání domácího násilí. Tvoří ji deset policistů (5 žen a 5 mužů), kteří vyjíždějí ke všem případům, u nichž je jen pouhé podezření na domácí násilí. Základem policejního plánu je vytvořit fungující spolupráci mezi jednotlivými organizacemi a odborníky, kteří přicházejí s ohroženými osobami domácího násilí do styku. Pracovníci skupiny jsou speciálně školeni, aby rozpoznali znaky domácího násilí a uměli je odlišit od běžných rodinných pŕetek. Policisté budou k jednotlivým případům častěji zvat experty z různých poraden, krizových center, sociálních odborů, mediační a probační služby a z brněnského městského státního zastupitelství. Hlavním úkolem skupiny je to, aby byla schopna co nejlépe pomoci ohroženým osobám domácího násilí s řešením jejich problémů.

Ostrava a Brno jsou dnes jediná města v republice, která disponují přesnou statistikou o počtu případů, v nichž se objevily prvky domácího násilí. Součástí projektu také je, že ve všech těchto případech policie zjišťuje, zda v rodině žijí děti. Pokud tomu tak je, informují orgány sociálně-právní ochrany dětí a sociální pracovnice se pak rodinou začnou zabývat. Projekt se postupně realizuje i v jiných městech republiky.

Občanské sdružení ROSA poprvé v České republice představilo **projekt Tiší svědci**. Postavy, které zpracoval akademický malíř Zdeněk Prokop, byly od 25. do 28. listopadu 2003 umístěny v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR s cílem zvýšit pozornost i poslanců vůči tomuto jevu a podpořit legislativní změny chránící ohrožené osoby domácího násilí. Další výstava byla také instalována v prostorách Bawag Bank na Václavském náměstí v Praze 1. Tento mezinárodní projekt vznikl původně v roce 1990 v Minnesotě z iniciativy umělkyní, které se nechtěly smířit s narůstajícím počtem žen zavražděných svými partnery či manžely. Chtěly upozornit na problematiku domácího násilí a připomenout životy 26 žen, které byly v tomto roce v Minnesotě zabity svými partnery. Sedmadvacátá postava poté odkazovala na ženy, které přišly obdobným způsobem o život, ale jejichž případy nebyly vyřešeny, nebo

byly prohlášeny za nehodu. Tento projekt pod heslem „Nezapomeňte naše jména“ chce, aby smrt těchto žen vedla k větší citlivosti vůči domácímu násilí a k zavedení opatření chránících ohrožené osoby. Autorky tyto postavy žen pojmenovaly jako *Tiché svědkyně* nebo *Tiší svědci*. V prosinci 1991 se sešlo v ulicích Minnesoty více než 500 žen, které se vydaly s postavami Tichých svědků do State Capitol. Inspirovány tímto pochodem a jeho dopadem na veřejné mínění se zakladatelky projektu rozhodly v roce 1994 založit celonárodní iniciativu, jejímž cílem je omezit násilí na ženách a snížit počet vražd žen zabitých svými partnery. V roce 1995 bylo vyrobeno již 800 postav reprezentujících ženy zavražděné v důsledku domácího násilí v 17 státech USA. V únoru 1996 bylo do projektu zapojeno už 24 států, v roce 1997 již 46 států USA a dalších 20 zemí celého světa. Cílem iniciativy Tiší svědci je dosáhnout do roku 2010 toho, aby již žádná žena v důsledku domácího násilí nepřišla o život.

Zabil mě manžel, říká rudá silueta. „Andrea, 25 let, ubita a utopena žárlivým manželem,“ píše se na černě orámované cedulce, kterou má na krku červená papírová silueta. Vedle ní stojí devět podobných. V roce 2005 se tento projekt pod názvem **Tiché svědkyně** konal v České republice již potřetí. Navazuje na Mezinárodní den proti násilí na ženách¹³. Neobvyklá výstava se 21. listopadu 2005 uskutečnila na pražském Jungmannově náměstí. Smyslem akce bylo ukázat, že i v Česku umírají ženy v důsledku domácího násilí.

3.8 Shrnutí

Případy domácího násilí probíhají v jakémisi cyklu, který se může opakovat i několik let. Intenzita násilí zpravidla roste, také intervaly mezi jednotlivými fázemi se postupem času zpravidla zkracují. Fenomén domácího násilí je mimořádný zejména pro okolnosti, za kterých k němu dochází. Probíhá mezi osobami spojenými citovými pouty, často i společnými dětmi, odehrává se za zavřenými dveřmi. Popírá základní

---

¹³ Vyhlášen Valným shromážděním OSN v prosinci 1999. Neoficiálně byl tento den slaven již od roku 1981, kdy byl takto vyhlášen ženskými organizacemi v Kolumbii na památku sester Patrie, Minervy a Marie Teresy Mirabalových, politických aktivistek v Dominikánské republice zavražděných roku 1960 na pokyn dominikánského diktátora Rafaela Trujilla. V České republice se poprvé „slavil“ v roce 1995.

lidské hodnoty, bezprostředně ohrožuje lidskou důstojnost, zdraví, život. Patří k nejrozšířenějším formám násilí vůbec. Projevy násilí mohou zůstat po mnoho let skryté v soukromí a skončit rodinnou tragédií. Z těchto důvodů nemohou být násilná ani ohrožená osoba ponechány dalšímu násilí. Jen díky realizování kampaní státních a neziskových organizací se postupně dostává do povědomí široké veřejnosti. Cílem těchto kampaní je zvýšit informovanost o domácím násilí a přimět veřejnost, aby násilí za zavřenými dveřmi netolerovala.

V minulosti byla policie kritizována za pasivní přístup. Speciální školení věnované domácímu násilí již absolvovalo několik set ochránců zákona. Každý musí mít alespoň základní informace. Školení probíhá včetně řešení modelových situací, charakteristických pro domácí násilí. Pilotní projekty ukázaly, že policisté budou umět tyto situace, ve kterých není často žádný svědek, řešit. Policisté by měli postupovat nejen profesionálně, ale také lidsky.

4. Právní úprava domácího násilí

4.1 Pojem násilí v českém právu

Domácí násilí nebylo v minulosti samostatným trestným činem. Jednalo se o souběh mnoha trestných činů (např. vydírání, omezování osobní svobody, útisk nebo vyhrožování). To se změnilo zavedením § 215a. Od 1. června 2004 začala platit novela trestního zákona, která definuje domácí násilí jako trestný čin. Lidem, kteří týrají blízkou osobu nebo jiného člověka, se kterým žijí ve společné domácnosti, tak hrozí u soudů přísnější tresty. Nový paragraf počítá s tříletým vězením pro toho, kdo týrá své blízké. Až osm let za mřížemi by pak měli strávit ti, kteří se domácího násilí dopustí zvlášť surovým způsobem nebo na více lidech, případně se ho dopouštějí opakovaně a po delší dobu. Přitěžující okolností má být pro násilnou osobu domácího násilí to, když se ho dopustí na dětech, těhotné ženě, nemocném, nemohoucím nebo starém člověku. Novela zákona trestá i násilné jednání nejen mezi manželi, ale i v případech, kdy muž bije svou bývalou ženu, která se od svého tyrana po rozvodu nemůže odstěhovat.

V paragrafu 215a, podle něhož je týrání osoby žijící ve společném domě nebo bytě trestným činem, již není nutný ke stíhání násilné osoby souhlas ohrožené osoby. Na první pohled žádná velká změna. Ale pro ohrožené osoby velká výhra. Až do té doby se totiž musel k trestnímu stíhání rodinných příslušníků dávat souhlas. Jako u jiných trestných činů. A v praxi to pak vypadalo tak, že ohrožená osoba často souhlas nedala, anebo obvinění odvolala. Ohrožená osoba domácího násilí může také žádat zákaz přiblížení se či zákaz styku či kontaktu ze strany násilné osoby, avšak v našich podmínkách je tento občansko-právní institut využíván málo. Jedná se o návrh na vydání **předběžného opatření** podle ust. § 76, odst. 1, písm. e) a f) OSŘ, kdy předběžně lze nařídit, aby násilná osoba nenakládala s určitými právy či se něčeho zdržela, něco snášela nebo něco vykonala. Je třeba počítat s tím, že i když bude takové předběžné opatření (či rozsudek) vydáno, má druhá strana vždy možnost odvolání. Dokud nenabude takové rozhodnutí právní moci, není účinné a nelze se ho dovolávat jako vykonatelného rozhodnutí.

4.2 Trestní postih domácího násilí v ČR podle platných právních norem

Povinnost řešit problematiku domácího násilí vyplývá pro Českou republiku z mezinárodních úmluv přijatých v rámci Organizace spojených národů, zvláště z Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen¹⁴ (dále jen Úmluva). O plnění závazků vyplývajících z Úmluvy je Česká republika povinna podávat Výboru OSN pro odstranění diskriminace žen každé čtyři roky zprávu o plnění doporučení a o pokroku, který byl dosažen.¹⁵ Problematika násilí na ženách je rovněž jednou z kritických oblastí Pekingské akční platformy. Její závěry, přijaté na V. světové konferenci o ženách v Pekingu v roce 1995, začala vláda České republiky systematicky naplňovat od počátku roku 1998, kdy ministr práce a sociálních věcí, který byl na základě usnesení vlády č. 6/98 pověřen koordinací vnitrostátní agendy týkající se postavení žen ve společnosti, předložil vládě návrh "Priorit a postupů vlády při prosazování rovnosti mužů a žen". Součástí opatření, každoročně vládou schvalovaných v rámci programu "Priority a postupy vlády při prosazování rovnosti mužů a žen", byly postupy k řešení problematiky domácího násilí. Výbor, který dne 8. srpna 2002 zhodnotil druhou pravidelnou zprávu České republiky o plnění Úmluvy za období od 1. ledna 1995 do 30. června 1999, vyjádřil znepokojení nad přetrvávajícím násilím na ženách a dívkách, včetně domácího násilí.¹⁶

Domácí násilí je specifický vztahový a mocenský problém a potřebuje specifické „ošetření“ cestou práv a civilního i trestního stejně jako prostředky mimoprávními. Výsledkem dlouholetého snažení organizací proFem či ROSA je novela trestního

---

¹⁴ Česká republika sukcedovala ke dni svého vzniku, k 1. lednu 1993, do všech mezinárodních závazků České a Slovenské federativní republiky. Od okamžiku svého vzniku tak je ČR smluvní stranou Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen (dále jen „Úmluva“), kterou bývalá Československá socialistická republika podepsala dne 17. července 1980, ratifikační listina byla po vyjádření souhlasu federálního shromáždění Československé socialistické republiky a ratifikaci prezidentem uložena dne 16. února 1982. Úmluva byla publikována ve Sbírce zákonů jako vyhláška ministra zahraničních věcí Československé socialistické republiky č.62/1987 Sb.

¹⁵ V souladu s čl. 18 odstavcem 1 Úmluvy předloží Česká republika Výboru OSN pro odstranění diskriminace žen v roce 2004 Třetí periodickou zprávu o plnění závazků plynoucích z Úmluvy.

¹⁶ Ve svých závěrečných doporučeních Výbor vyzývá Českou republiku zejména k zavedení komplexních opatření ke stíhání a trestání takového násilí, k zajištění potřebné pomoci jeho obětem. Výbor žádá Českou republiku, aby přijala zákon o domácím násilí a doporučuje, přijmout konkrétní opatření, aby si státní úředníci, zejména příslušníci donucovacích orgánů, soudci, zdravotníci a sociální pracovníci byli plně vědomi všech forem násilí na ženách a požaduje zvýšení osvěty, aby se takové násilí stalo společensky a morálně nepřijatelným.

zákona č. 91/2004 Sb. s účinností od 1. 6. 2004, která definuje domácí násilí jako trestný čin pod ustanovením **§ 215a - týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě**.

(1) Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společně obývaném bytě nebo domě, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvlášť surovým způsobem nebo na více osobách, nebo

b) pokračuje-li v páchání takového činu po delší dobu.

Týráním je zde myšleno úmyslné zlé nakládání s blízkou osobou, vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, které tato osoba pociťuje jako těžké příkoří (může jít o bití, pálení či jiné tělesné poškozování, ale i psychické a sexuální násilí, vydírání nebo zneužívání, vyhrožování, nucení k ponižujícím úsluhám nebo jiným činnostem, kterou týranou osobou neúměrně fyzicky nebo psychicky zatěžují). Trvalost jednání násilné osoby je nutno posuzovat v závislosti na intenzitě zlého nakládání. Nevyžaduje se, aby šlo o jednání soustavné nebo delší dobu trvající stejně jako vznik následků na zdraví. Skutková podstata podle § 215a není zařazena ve výčtu trestných činů podle **§ 163 trestního řádu - trestní stíhání se souhlasem poškozeného**, tzn. že k zahájení trestního stíhání není třeba souhlasu poškozené/ho (ohrožené osoby).

Právě na ochranu žen a především pak těch, které se už setkaly a setkávají s týráním a formou domácího násilí, byl přijat tento zákon, který by měl v reálném životě jejich utrpení zamezit, nebo alespoň zmírnit, a který nenechá týranou ženu ze strachu obvinění stáhnout. Důležité je, aby viník byl spravedlivě potrestán a rodina opět začala fungovat bez hrozby újmy na zdraví, nebo dokonce života. Uvedený paragraf je schopen nezávisle na sobě postihnout řadu typů trestných činů, které se při domácím násilí odehrávají. Například trestný čin omezování osobní svobody, vydírání, znásilnění, útisku, ublížení na zdraví a tak dále. Tento paragraf je velkou pomocí ohroženým osobám domácího násilí, avšak zdaleka neřeší všechny problémy domácího násilí.

Rysy domácího násilí jsou především jednání nesoucí znaky týrání, společně sdílený prostor či obydlí a příbuzenské, rodinné, citové nebo materiální vazby mezi násilnou a ohroženou osobou. Zastavit násilí a zachránit si život však znamená i nadále pro ohrožené osoby domácího násilí opustit společný byt, ve kterém zůstává ten, kdo se násilí dopustil.

4.3 Institut vykázání a zákaz přiblížení

V České republice zatím nevešla v platnost žádná právní možnost zakázat obviněnému z trestného činu, spadajícího pod pojem domácí násilí, vstup do bytu, případně přiblížení se k bytu nebo domu, kde se takového násilného jednání dopustil. Následkem tohoto faktu je, že ohrožená osoba není proti intervenci násilné osoby nijak chráněna, ta může kdykoliv do bytu přijít a „pomstít“ se ženě za to, že její jednání oznámila.

Občanský soudní řád upravuje v obecné rovině tzv. **předběžná opatření**, kterými se člověk může mimo jiné domáhat, aby se ten druhý něčeho zdržel, tady například vstupu do společného bytu nebo domu. O předběžném opatření musí soud rozhodnout do sedmi dnů a může také stanovit, jak dlouho bude trvat. Dále soud může návrhovateli uložit, aby v určité lhůtě podal návrh ve věci samé, to znamená například žalobu o vypořádání společného jmění manželů. Riziko ovšem spočívá v tom, že pokud člověk nakonec v řízení neuspěje nebo odvolací soud předběžné opatření zruší, je možné, že bude muset vykázané osobě nahradit vzniklou škodu. Současná právní úprava tedy není v žádném případě z tohoto hlediska vyhovující. Podobného rozhodnutí by zřejmě nedosáhl každý, kdo se stal ohroženou osobou domácího násilí. Vzhledem k tomu, že předběžné opatření se vydává ve velmi krátké lhůtě sedmi dnů, je třeba mít jasné listinné důkazy, kterými lze násilí prokázat, jako lékařské zprávy, policejní protokoly a podobně. Také nelze říci, jak by soud rozhodl v případě, kdy by se jednalo o byt, který je ve vlastnictví pouze násilné osoby.

Inventarizace poznatků o problematice domácího násilí v podmínkách České republiky a míra připravenosti organizací zabývajících se touto problematikou se odrazila v řadě přijatých a připravovaných opatření. Jejich vyvrcholením je návrh nové

právní úpravy na ochranu před domácím násilím, který cestou poslaneckého návrhu zákona začal být projednáván v roce 2005. Novela zákona o domácím násilí, včetně **institutu vykázání**, by měla začít platit v lednu 2007. Senát se pokusil z formálních důvodů vypustit intervenční centra. Tuto cílenou pomoc ohroženým osobám domácího násilí by podle nich měla poskytovat krizová centra či jiné subjekty, které definuje nový zákon o sociálních službách. Avšak Sněmovna ho vysoko přehlasovala a zákon proti pozměňovacím návrhům Senátu prosadila. Dne 31. 3. 2006 prezident Václav Klaus novelu podepsal.¹⁷ Zákon zavádí systémový, komplexní přístup k prevenci a ochraně před domácím násilím. Upravuje a hlavně propojuje postupy policie, justice a sociálních služeb při řešení případů domácího násilí. Dává tedy nové pravomoci nejen Policii České republiky, ale i justici a sociálním službám.

Policie bude mít v případě odůvodněné hrozby dalšího fyzického násilí právo chránit ohroženou osobu v jejím bydlišti tím, že vykáže násilnou osobu na deset dnů z tohoto obydlí. Tím získá ohrožená osoba více času na vyřešení své situace, třeba na rozvod, vypořádání majetkových vztahů a další záležitosti. Důležité je, že si bez obav z dalšího napadení uváží, jestli si podá žádost o rozvod nebo od útočnicka odejde. Při řešení případů domácího násilí bude policie spolupracovat se specializovanými intervenčními centry a s justicí. Největší změnou oproti dosavadnímu způsobu řešení domácího násilí je fakt, že tím, kdo opustí domov, nebude ohrožená osoba, nýbrž násilná osoba. Dosud si postižená žena musela sbalit věci, sebrat děti a odejít. Často bez naděje, že někde najde střechu nad hlavou. To nyní zákon obrací. Pokud žena opakovaně nahlásí, že ji manžel bije, nebude se případ řešit dlouhé týdny, jak tomu bylo dosud. Zákon počítá také se zřízením tzv. **intervenčních center**, která by měla týraným poskytovat sociální, lékařskou, psychologickou a právní pomoc. Důležitou změnou je také zavedení evidence případů domácího násilí. Dosud se na ni příliš nepamatovalo. Podle novely budou policisté zapisovat i případy, které řešili pouze domluvou na místě a nikde se o nich neobjevila ani zmínka. Tak bude moci ohrožená osoba dokázat, že je jí ubližováno opakovaně. Jako další důkaz mohou být použity svědecké výpovědi.

---

¹⁷ http://www.bkb.cz/news.php?action=showNews&id_categoryNode=372

Často se opakuje otázka, jak lze zabránit zneužití rozhodnutí o vykázaní, které má být vydáno represivním orgánem, nikoli soudem, a to neprodleně a s citelnými důsledky pro vykázaného. Zneužitelným je jakýkoli institut, ale uplatňování vykázaní bude podmíněno existencí celého systému legislativních opatření a důkladným proškolením policistů a dalších osob, které podobné konflikty řeší. Policie má a bude mít dostatek informací z příslušných databází, na jejichž podkladě dokáže vyhodnotit, zda je namístě rozhodnout o vykázaní, či nikoli. Na postup policie, který bude možno standardně přezkoumat i ve správním soudnictví, pak navazuje řešení před nezávislým soudem, a to jak v občanskoprávním, tak případně i v trestním řízení. Zneužití institutu vykázaní bude bránit i hrozba trestního postihu policistů (zneužití pravomoci) i ohrožených osob, pokud by svými nepravdivými informacemi donutily policii vykázat partnera z bytu.

*Příklad:*¹⁸

Paní Helena se po dvanáctiletém manželství rozvedla, důvodem bylo nesnesitelné chování manžela. Hrubost, sprostota, násilí a alkoholismus. Starala se o dvě malé děti, domácnost, své i jeho rodiče. Snášela vše dlouho s pocitem studu za to, že právě ona má tak špatné manželství. Když začal být muž stejně hrubý na jejich dva syny, řekla si dost. Jenže po rozvodu s nimi bydlel dál. Neměl zájem se odstěhovat a ona neměla prostředky a ani možnost mu sehnat náhradní bydlení. A peklo pokračovalo. Opakované příjezdy policie a její nic neřešící domluvy, občas záchytka, někdy i přestupková komise. Avšak on se vracel znovu, místo nadávek už jen rozdával rány. Slyšela o azylových domech, ale bála se ho nechat v bytě samotného, všechno by zničil, jak opakovaně vyhrožoval. Kam by šla potom. Po posledním útoku, kdy jí zlomil předloktí, musela zůstat pár dnů v nemocnici a kluci byli u babičky. Konečně se po dlouhotrvajícím vyčerpání a stresu vyspala a přemýšlela, co s nimi bude dál. Už ztrácela sílu i víru v normální život bez násilí. Kdyby v té době platil zákon, který je v současné době projednáván, mohl by být její muž na deset dní vykázan z domu a v té době by soudce mohl rozhodnout o prodloužení této lhůty a hledalo by se v klidu řešení.

4.4 Zásady prevence a intervence

Základem intervence v případech domácího násilí je zajištění bezpečí a ochrany ohrožené osoby a jejich dětí. Prvotní intervence musí tedy vést k efektivnímu a okamžitému ukončení dalšího násilí. Poté, co jsou učiněna nezbytná bezpečnostní

---

¹⁸ Týdeník RESPEKT č. 04/2006, autor: Vitoušová Petra, Púry František: Šance pro padesát žen, s. 18

opatření, je zapotřebí pracovat také s agresivním partnerem. Možným způsobem intervence může být i tzv. *sociální trénink násilné osoby*, který v zahraničí nastupuje jako forma trestu vedoucí k nápravě. Prevence i intervence garantovaná státem by měla začít u tří uzlových bodů, jimiž jsou: informovanost, ochrana ohrožené osoby a konfrontace násilné osoby s oficiální reakcí. Hlavním cílem prevence a intervence v případech domácího násilí není primárně stíhat a potrestat násilnou osobu, nýbrž pomoci partnerskému vztahu zastavit násilné incidenty vhodným zásahem z vnějšku. Pomoci odstranit násilí mezi partnery je hlavním motivem všech oficiálních aktivit, který musí stát a jeho instituce věrohodně prezentovat občanské veřejnosti. Tím je jasné řečeno, že izolovanými tvrdými opatřeními vůči násilné osobě nelze problém domácího násilí vyřešit.

*Příklad:*¹⁹

Paní Alena se poslední dobou vracela domů s obavami, zda manžel nebude mít „svůj den“. Jestli se nevrátí z restaurace v alkoholovém opojení a nezačne ji vyčítat, že všechno, co dělá, je špatně. Jednou to byla nedokonale vytřená předsíň, jindy mu nechutnala večeře. Kromě slovního napadání čím dál častěji docházelo i na facky. Paní Alena pak musela maskovat modřiny v tváři. Tyto stavy jejího manžela se vyskytovaly stále častěji a ona nevěděla, jak dál. Byla psychicky zcela na dně. Rozhodla se svěřit se svými problémy pracovním nadace Rosa, zabývající se problematikou týraných žen. Ta jí i jejím dvěma synům zprostředkovala pobyt v azylovém domě. Paní Alena se tam dala dohromady, rozvedla se, našla si novou práci i ztracené sebevědomí. Dnes by v ní nikdo nehledal zničenou, uplakanou ženu. Možná, kdyby už platil nový zákon o domácím násilí, byla by její cesta snadnější. Svůj domov by nemusela opouštět ona, ale na deset dní by byl ze společného bytu vykáván agresivní manžel.

Je potřebné znovu zdůraznit skutečnost, že tato opatření budou mít určitou efektivitu pouze za předpokladu, že budou založena na potřebném negativním postoji společnosti, tzn. **na nulové toleranci** k domácímu násilí a na společenském odsouzení agresivních partnerů. Pouze za splnění těchto předpokladů je možné dosáhnout uspokojivých výsledků při intervenčních programech zaměřených na násilnou osobu domácího násilí. Dalším předpokladem je účinná spolupráce mezi všemi zapojenými subjekty založená na odborných znalostech a profesionálním výcviku v oblasti problematiky domácího násilí.

---

¹⁹ <http://test.polar.cz/domacinasili/news.php>

Ani ohrožené osoby domácího násilí nevolají většinou po tvrdé represi, naopak jejich hlavní potřebou je žít slušný lidský život v partnerském svazku bez násilí. Je tedy třeba hledat ucelený a diferencovaný systém opatření, který by postihl různé podoby a stupně domácího násilí. Systém, který by ochránil ohroženou osobu tehdy a tam, kde udržení vztahu již nepřichází v úvahu a dával čas i šanci na ozdravení nemocného vztahu tam, kde ještě oba partneři, tj. násilná i ohrožená osoba, mají vůli k nápravě. Za optimální řešení prevence násilí v rodinách je považována výchova ke zdravému sebevědomí, zodpovědnosti za své chování, volba vhodného partnera, samostatnost a tolerance již od dětství. Kombinaci trestněprávních prostředků a opatření sociální povahy je nutné uplatnit v těch rodinách, kde má násilí charakter chronického a hrubého jednání, a ve kterých vyrůstají děti.

Z hlediska primární prevence mají význam mediální a osvětové akce, výuka o dané problematice na školách všech stupňů, odsuzování násilných projevů mezi mladými lidmi, dostupné poučení o psychologických osobnostních testech a testech vztahových profilů, poučení adolescentů o rizikových faktorech (chorobná žárlivost, panovačnost, výbušnost, zneužívání alkoholu a drog). V rámci sekundární prevence (aby ohrožená osoba nebyla podruhé zraňována) je nutné dosáhnout zcitlivění a pochopení orgánů činných v trestním řízení i civilních soudců ke specifikům domácího násilí, vytvořit integrovaný systém mimoprávních i právních pomáhajících institucí (azyly, poradny). Nezbytné je poučení poškozených domácím násilím, jak se mu bránit, jak se dovolat pomoci. Nejde jen o pomoc a satisfakci poškozených, ale i o práci s násilnými jedinci. Pro ně je třeba připravit programy zejména tzv. **kognitivní restrukturalizace** osobnosti násilné osoby vedoucí ke změně přesvědčení, že za násilí může ohrožená osoba. To vše by mělo směřovat k terciální prevenci, tedy, aby se násilí v rodinných a partnerských vztazích neopakovalo. Mezi kriminology je za nejúspěšnější prevenci považován zřetelný signál, že násilí nebude tolerováno. Tato nulová tolerance k domácímu násilí může působit jak zastrašení pro potencionální násilnou osobu (generální prevence), tak odstrašení toho, kdo násilí páchá, aby jej ukončil (individuální prevence). Ohroženým osobám dává naději, že se mohou obrátit o pomoc a budou brány vážně.

4.5 Shrnutí

Dle výše uvedených statistik je týrání, mučení či ponižování blízkých osob v Česku stále častější. Domácí násilí bolí dvojnásob, protože přichází opakovaně v podobě hrubých slov, která říká blízký člověk, a v podobě ran, které rozdáávají ruce blízkého člověka. Strašné je však také proto, že se hrubosti a krutosti odehrávají za zavřenými dveřmi bytů a rodinných domků, převážně beze svědků a bez důkazů. Strach z odsouzení okolím a ze samotné násilné osoby je hlavní příčinou, proč si ženy nechají ubližovat. Jediné, o co se snaží, je chránit své děti. Nevěří soudům a spravedlnosti vůbec. Stačí jedna špatná zkušenost a dál se již nesnaží. V českých podmínkách platí, že týraná žena vyhledává pomoc až ve skutečně krizových situacích, ve kterých se cítí ohrožena na životě.

Ohrožené osoby domácího násilí si nemohou sami pomoci. Některé z nich se dokonce s danou situací podvědomě smíří a považují ji za téměř normální. Dokonce si dávají za vinu, že se k nim partner špatně chová a utvrzují se v tom, že si to vlastně zaslouží. Přítomností policie se cítí ohroženy a nepřejí si, aby se do něčeho pletla ani ona, ani okolí. Jiné z ohrožených osob se zase obávají reakce okolí, ostudy, negativních reakcí typu: „Udala svého manžela, to správná žena nedělá.“ V mnoha případech pak zůstávají, aby děti neztratily otce. Pokud jim ale někdo podá pomocnou ruku, dostaví se ve většině případů pocit osvobození. Pro ohrožené osoby domácího násilí je velmi důležité, aby si někdo z okolí všiml jejich situace. Tím, že s nimi naváže kontakt, bude s nimi komunikovat a pomůže hledat řešení, pomůže jim najít sama sebe, získat zpět své sebevědomí, asertivitu a především odvahu postavit se problému a začít jej řešit.

Závěrem lze konstatovat, že zkušenosti do této doby ukazují, že intervence navzájem se posilující v různých oblastech vyvolávají kumulativní efekt. Z výše uvedeného vyplývá, že nejprve je třeba změnit postoje společnosti a vysokou toleranci k problému domácího násilí (která vyplývá z nevědomosti, mýtů a předsudků) a pak lze doufat v úspěšnost některé ze zmíněných intervenčních strategií. Pouze za předpokladu, že se agresivní partner setká s odsouzením společnosti, je možné předpokládat, že se bude sám spolupodílet na některém z popsaných intervenčních programů.

Závěr

Domácí násilí existovalo v rodinách od nepaměti, měnily se však nejen jeho formy a četnost, ale především se měnil náš způsob nazírání na něj. Mužská síla sebou nese určitou dávku násilí a agresivity, mnohem větší autoritativnost, než jakou má ženský element v rodině. Vymýtit ho úplně nelze, ale je možné se mu bránit. Pokud je někomu léta odepíráno jeho sebevědomí, je léta trýzněn a trápen, nelze od něj očekávat, že na konci najde dostatek fyzických i psychických sil, aby bojoval sám, a to nejen za sebe, ale i za děti. On ví, že může odejít, ale neví jak a kam. Bez pomoci zvenčí pro něj dveře ven zůstanou zavřené. Ženy i muži mohou být v průběhu svého života osobami ohroženými násilím. Kontext násilí se však liší podle pohlaví. Ženy se stávají častěji ohroženými osobami svých partnerů nebo příbuzných, muži častěji svých známých a cizích lidí. Ženy zažívají více násilí v soukromém prostoru, muži častěji ve veřejném prostoru. Také rizika, která násilí doprovázejí, jsou rozdílná: ženy jsou častěji než muži v kontextu domácího násilí poraněny nebo zabity. Riziko poranění u žen stoupá, jestliže tělesné nebo sexuální násilí vychází od jejího partnera. Pro muže riziko poranění klesá, jestliže násilí vychází od jejich partnerek. Ovlivňujícím faktorem při násilí je blízkost mezi násilnou a ohroženou osobou, možné existující vazby a závislosti.

Nemalá část kriminálních kariér pachatelů násilných trestných činů má svůj počátek v rodinách orientovaných na násilí. Z některých zahraničních empirických šetření vyplynulo, že minimálně v 66 % rodin s násilnými vztahy vyrůstají malé děti. Pro ně se domácí násilí stává vzorcem chování, které si s sebou přináší i do dospělosti. Dítě si vytvoří názor, že násilím je možno řešit problémy a prosazovat účinně své názory, ukázněvat, ovládat, zastrašovat a trestat druhé. Z dětí vyrůstajících v takových rodinách se stávají osoby náchylnější ke kriminalitě, ale také k požívání drog, prostituci. Násilné chování má nerozlučnou genetickou a zkušenostní složku. Děti vystavené násilí, ať již přímo nebo v roli svědka, se naučí zpracovávat podněty ze zevního prostředí jinak než děti, které násilí vystaveny nebyly. Naučená útočnost se u těchto dětí často stává trvalým rysem osobnosti. S ohledem na tuto skutečnost je nezbytné

urychleně vypracovat a používat takové modely intervence, které povedou k podchycení případů domácího násilí již v počátečních stádiích, kdy se násilí projevuje mírnějšími formami a nedochází ještě k intenzivnějším útokům násilné povahy. Tato raná fáze intervence je nesmírně důležitá, neboť může zabránit rozvoji násilí a může vést k eliminaci tohoto typu chování v době, kdy cyklus domácího násilí ještě není běžnou součástí vztahu mezi zúčastněnými osobami.

Domácí násilí není problém pouze České republiky, ale celosvětový, jehož důsledky jsou dalekosáhlé nejen pro ohrožené osoby, ale i pro fungování celé společnosti. Domácí násilí by mělo být pro každou vyspělou společnost neakceptovatelným jevem, a proto by mělo být vnímáno jako problém, vyžadující zvýšenou pozornost. Sebedokonalejší právní rámec a sebelepší následná pomoc nesníží počet žen, dětí a mužů poškozovaných domácím násilím, pokud nepřikročíme k cílené kultivaci společenských vztahů, počínaje dětmi a mládeží a politickou reprezentací konče. Téma domácího násilí je téma celospolečenské, interdisciplinární a ať chceme či nechceme, genderové. Nabízí ženám i mužům dialog, jak spolu v budoucnu lépe vycházet. Součinnost a jasné vymezení procedur zainteresovaných složek při řešení domácího násilí jsou základem účinné reakce na domácí násilí. Rodina je základním stavebním kamenem každé demokratické společnosti. Proto je pro společnost tolik důležitá její podpora a ochrana. Měla by se chránit nejen před vnějším ohrožením, nýbrž také před nebezpečími vycházejícími z ní samé. Domácí násilí je porušováním lidských práv a dodržování těchto práv je trvalou součástí vyspělé společnosti.

Resumé

Práce se věnuje problematice násilí v rodině. Domácí násilí se dotýká každodenního života občanů. V práci je uveden přehled dosavadních výzkumů zaměřených na domácí násilí. Uvádí i historický vývoj problematiky domácího násilí a charakterizuje specifika a formy domácího násilí. Poukazuje na nedostatečnou informovanost veřejnosti, na mýty a stereotypy převládající ve společnosti. Popisuje postoje jednotlivých subjektů k domácímu násilí. Přibližuje činnost neziskových organizací, zabývajících se domácím násilím. Dále uvádí přehled dosavadních poznatků a jeho řešení u nás i v zahraničí. Popisuje práci a informovanost Policie ČR při řešení domácího násilí. Poukazuje na projekty a kampaně, které se v rámci prevence domácího násilí realizovaly, a které probíhají. Práce uvádí platné právní úpravy a připravované novely zákona k domácímu násilí. Také se zabývá možnými řešeními a zásadami prevence domácího násilí.

Anotace

Bakalářská práce objasňuje pojem domácího násilí, jeho formy, druhy a specifika. Práce se dále zabývá některými kriminologickými aspekty domácího násilí, zejména příčinami a prevencí domácího násilí. Samostatná kapitola je věnována roli neziskových organizací, které v současné době poskytují specializovanou pomoc obětem domácího násilí. V hlavní části je zprostředkován náhled řešení problematiky u nás i v zahraničí. V závěru jsou popsány trestněprávní aspekty domácího násilí, zhodnocení dosavadní právní úpravy v České republice a návrhy do budoucna ohledně domácího násilí.

Klíčová slova

Domácí násilí, násilí, násilí na ženách, ohrožená osoba, násilná osoba, neziskové organizace, prevence.

Annotation

The Bachelor's work clarifies the institution of the family violence, its forms, sorts and particularities. Furthermore the work deals with some criminological aspects of the family violence, especially with its causes and prevention. An independent chapter is devoted to the role of non-profit organizations, which in these days provide specialized help to victims of the family violence. In the main part of the work there is an insight into the problem solving in our country and abroad. In the conclusion of the work there is a description of the criminal - law aspects concerning the family violence, evaluation of the existing juridical system in the Czech Republic and suggestions related to the future solution of the family violence.

Keys words

Domestic violence, violence, violence on women, endangered person, violent person, non-profit organization, prevention.

Literatura a prameny

- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).
- Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád.
- VYHLÁŠKA ministra zahraničních věcí ze dne 13. května 1987 o Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen.
- BORŮVKA, N., HUBKOVÁ, V. Domácí násilí – staré problémy, nová řešení? 1. vyd. Praha: Friedrich-Ebert-Stiftung e. V., 2002. 76 s.
- ČÍRTKOVÁ, L., Policejní psychologie. 3. vyd. (Portál 1. vyd.) Praha: Portál. s.r.o. 2000. 254 s., ISBN 80-7178-931-3.
- ČÍRTKOVÁ, L., ČERVINKA F. Forenzní psychologie. 1. vyd. Praha: Support, 1994. 206 s.
- DALRYMPLE, T. Život na dně. 1. vyd. Praha: Academia, 2005. 268 s., ISBN 80-200-1337-7.
- GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J., KOUTEK, J. Podoby násilí v rodině. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, spol. s r.o., 2000. 104 s., ISBN 80-7021-416-3.
- HARTL, P. Psychologický slovník. 1. vyd. Praha: Jiří Budka, 1993. 304 s. ISBN 80-901549-0-5.
- HAŠKOVCOVÁ, H. Manuálek o násilí. 1. vyd. Brno: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů. 2004. 83 s. ISBN 80-7013-397-X
- KOPŘIVA, K. a kol. Když vás trápí někdo blízký. 1. vyd. Praha: Hestia, 1998. 92 s.
- KOUBOVÁ, E., VITOUŠOVÁ, P. Násilí v rodině - Informace pro oběti násilí, sociální pracovníky, policisty a veřejnost. Praha: Bílý kruh bezpečí, 1995.
- MARTÍNKOVÁ, M., MACHÁČKOVÁ, R.: Vybrané kriminologické a právní aspekty domácího násilí. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 2001. 200 s., ISBN 80-86008-98-3.
- Nadace ROSA Dneska tě ještě nezabiju: zpráva o domácím násilí. Praha: ROSA, o.s. 1997. 60 s.
- NAKONEČNÝ, M. Psychologie téměř pro každého. 1. vyd. Praha: Academia, 2004. 320 s. ISBN 80-200-1198-6.
- PONĚŠICKÝ, J. Agrese, násilí a psychologie moci. 1. vyd. Praha: Triton, 2005. 234 s., ISBN 80-7254-593-0.
- PROKOP, M. a kol. Právní ochrana dětí a obětí domácího násilí. 1. vyd. Brno: Ekologický právní servis, 2000. 80 s., ISBN 80-902570-8-9.

- ŘEHOŘ, A. Domácí násilí jako společenský problém: Seminární práce studentů IMS. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2004. 208 s. ISBN 80-902936-3-8.
- SMITH, H., Děti a rozvod. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 184 s., ISBN 80-7178-906-2.
- VAVROŇOVÁ, M., PROKOPOVÁ, Z. Přežila jsem...: Výpovědi týraných žen. 1. vyd. Praha: ROSA, o.s., 2002. 48 s.
- Zpravodaj Občanského sdružení ROSA č. 01/2004
- Zpravodaj Občanského sdružení ROSA č. 02/2004
- Zpravodaj Občanského sdružení ROSA č. 03/2004
- Kriminalistika 4/2005, čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi, ročník XXXVIII, vydává MV ČR, Odbor prevence a kriminality, ISSN 1210-9150. str. 257 – 264.
- Policista 10/2005, měsíčník, vydává MV ČR, odbor prevence a kriminality, ISSN 1211-7943.
- Policista 12/2005, měsíčník, vydává MV ČR, odbor prevence a kriminality, ISSN 1211-7943.

Internetové stránky

<http://www.mvcr.cz/nasili.html>

<http://zakony.idnes.cz>

<http://www.feminismus.cz/index.shtml?x=115241>

http://scio.cz/indiv/rodina_a_skola/2002_04/04Domaci_nasili.htm

http://www.vzdelavani.cz/indiv/rodina_a_skola/2002_04/04Domaci_nasili.htm

<http://test.polar.cz/domacinasili/news.php>

<http://www.stopnasili.cz/>

<http://www.domacinasili.cz>

<http://www.genderonline.cz>

<http://www.helcom.cz>

<http://www.bkb.cz>

<http://www.donalinka.cz>

<http://www.centrumelektra.cz>

<http://www.rosa-os.cz>

<http://www.profem.cz>

<http://www.feminismus.cz>

<http://www.strada.cz>

<http://zenskaprava.ecn.cz>

<http://www.llp.cz/zenavtisni/index.html>

Přílohy

Příloha 1 : Statistiky a domácí násilí na ženách

Příloha 2: Desatero o domácím násilí

Příloha 1

Statistiky a domácí násilí na ženách

Přestože domácí násilí tvoří významný celospolečenský problém, v České republice prozatím chybí reprezentativní statistické údaje. Chybí policejní statistiky o počtu nahlášených případů či počtu obětí, které zaplatily životem. Otázkou také zůstává, nakolik jsou ohroženými osobami domácího násilí ženy a nakolik muži.

Agentura STEM provedla na jaře roku 2001 pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris sociologický výzkum obyvatel České republiky starších 15 let na téma „Domácí násilí“. Velikost výběrového souboru zahrnovala 1724 respondentů, kteří byli vybráni kvótní metodou, aby reprezentovali populaci z hlediska pohlaví, věku, vzdělání, velikosti bydliště a regionu. Výzkum měl tři věcné okruhy šetření: povědomí o domácím násilí, postoje k domácímu násilí a osobní zkušenosti s domácím násilím. Při dotazování ovšem zcela vynechala otázku zjišťující pohlaví obětí násilí. Z výsledků výzkumné zprávy zjistíme, že 13 % dotázaných se stalo obětí partnerského násilí, ale už se nedozvíme, kolik z nich tvoří ženy a kolik muži.

V souvislosti se statistikami je také třeba nutně poukázat na jednu skutečnost - statistická šetření a výzkumy domácího násilí jsou ovlivňovány mnoha faktory. Ve výsledku se mohou lišit nejen kvalitou, ale také mírou vzájemné srovnatelnosti. Velmi důležitým bodem je zejména metodologie výzkumu - např. jak byl definován pojem domácího násilí, jak byli vybíráni a oslovováni respondenti, jakým způsobem byli dotazováni atd.

Informace o domácím násilí v ČR vyplývající z výzkumu STEM 2001 ¹

1) Charakteristické znaky domácího násilí:

násilí se opakuje – 66 %

je kombinováno psychické a fyzické násilí – 50 %

v rodinách s domácím násilím vyrůstají děti – 84 %

útoky se odehrávají v přítomnosti dětí – 69 %

---

¹ <http://test.polar.cz/domacinasili/index.php?id=43>

- 2) Ve výzkumu uvedlo 13 % dotázaných, že se stalo osobou ohroženou partnerským násilím a 3 % přiznalo roli násilné osoby, celkově tedy domácím násilím trpí minimálně 16 % dotázaných.
- 3) Pouze 18 % populace ví, jak se zachovat v případě výskytu domácího násilí.
- 4) S domácím násilím se přímo setkala čtvrtina populace (26 %), z doslechu jej zná 61 % obyvatel ČR.
- 5) Tváří v tvář domácímu násilí je pouze každý druhý člověk ochoten poskytnout pomoc.
- 6) 61 % populace je přesvědčeno, že se osobami ohroženými domácím násilím stávají většinou slabé a bojácné ženy.
- 7) Dvě třetiny občanů jsou přesvědčeny, že domácího násilí se nedopouští lidé, kteří jsou známi svým slušným chováním.
- 8) Dvě třetiny občanů soudí, že je to vážný jev, o kterém nelze mlčet, a 79 % veřejnosti je přesvědčeno, že okolí nemůže k domácímu násilí zůstat lhostejné.
- 9) Většina lidí (71 %) si myslí, že rodina sama nemůže problém domácího násilí vyřešit.

Příloha 2

DESATERO O DOMÁCÍM NÁSILÍ

1. Každý šestý občan ČR přiznává násilí ve svém partnerském vztahu, tzn. že domácím násilím v České republice trpí minimálně 16 % populace ve věku od 15 let. Charakteristickým znakem domácího násilí v naší zemi je jeho dlouhodobost a převaha násilí fyzického, které je provázeno psychickým týráním.
2. Tři pětiny populace starší 15 let znají případy násilí mezi partnery z doslechu, více než čtvrtina se s ním setkala přímo (jako svědek, jako ohrožená osoba, případně jako násilná osoba).
3. Dvě třetiny našich občanů soudí, že domácí násilí je závažný jev, o němž nelze mlčet. Společnost nemůže domácí násilí tolerovat, protože jej rodina sama nevyřeší - to je názor většiny naší populace (71 %).
4. Celé čtyři pětiny občanů jsou přesvědčeny, že k projevům domácího násilí nesmí zůstat okolí (příbuzní, sousedé, lékař, policie) lhostejné.
5. Avšak každý druhý člověk by tváří v tvář domácímu násilí váhal s pomocí nebo by to nechal bez povšimnutí. V naší zemi lidem chybí informace o tom, jak se domácímu násilí bránit. Dostatek takových informací má totiž jen necelá pětina obyvatel ČR.
6. Dvě třetiny obyvatel ČR se mylně domnívají, že napohled slušní lidé se domácího násilí nedopouštějí. Tři pětiny občanů jsou pod vlivem mýtů a předsudků přesvědčeny, že ohroženými osobami domácího násilí se stávají jen slabé a bojácné ženy.
7. V 84 % našich domácností zakalených násilím vyrůstají děti. V 69 % z těchto domácností se násilí mezi dospělými partnery dokonce odehrává v přítomnosti dětí.
8. Ohrožená osoba vyhledá oficiální pomoc v průměru až po šesti letech strádání za zavřenými dveřmi. Rozhodne se k tomuto kroku zpravidla až tehdy, když jí podle jejích vlastních slov „jde o život“.
9. Ohrožené osoby domácího násilí se snaží vystoupit ze soukromí na veřejnost dvojitým způsobem: nejčastěji hledají pomoc u lékaře a ochranu u policie.
10. Z pohledu obětí jsou nejčastější příčinou domácího násilí povahové vlastnosti agresivního partnera, jako spouštěč násilí je uváděn převážně alkohol.

(Zdroje: reprezentativní sociologický výzkum, který uskutečnil STEM pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR v květnu 2001, a dotazníkové šetření Bílého kruhu bezpečí z let 1999 - 2001)